

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

FRANTIŠEK BERNARD VANĚK

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc.

Autor práce: Kristýna Gyurcsovicsová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma František Bernard Vaněk jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 6. května 2010

.....

Poděkování:

Na tomto místě chci poděkovat všem, kteří mi pomohli při tvorbě mé bakalářské práce. Zvláště pak pracovníkům Státního okresního archivu v Pelhřimově, kteří mi poskytli podklady k práci. Jmenovitě děkuji především Bc. Pavlu Holubovi z pelhřimovského archivu za ochotu a čas, jenž mi věnoval. Poděkování náleží i Muzeu Vysočiny v Pelhřimově.

Velký dík patří mému vedoucímu práce prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, CSc. za jeho pomoc a cenné rady.

V neposlední řadě děkuji též své rodině za podporu.

ANOTACE

Tato práce se zaměřuje na významnou, avšak často neprávem opomíjenou, osobnost české kultury a literatury, Františka Bernarda Vaňka působícího v Pelhřimově a jeho blízkém okolí v první polovině dvacátého století. Podklady k práci jsou čerpány převážně z Vaňkovy dochované korespondence uložené ve Státním okresním archivu Pelhřimov a Muzeu Vysočiny Pelhřimov. Informace získané z korespondence jsou doplněny sekundární literaturou, jejímž autorem je převážně F. B. Vaněk.

Čtenář je v první části seznámen se životem Františka Bernarda Vaňka a jeho kompletní literární tvorbou. Samostatná kapitola je věnována časopisu *Kazatelna*. Následuje část zabývající se románem *Na krásné samotě*, jenž je úzce spjat s významným místem Českomoravské vysočiny, vrchem Křemešník. Pátá kapitola práce osvětluje Vaňkův vztah k předním osobnostem české literatury. Další část se zaměřuje na přínos Vaňkových počinů Pelhřimovu, v poslední kapitole je pak popsán Vaňkův zájem o sport. Závěr práce shrnuje poznatky jak o samotné osobnosti F. B. Vaňka, tak o významu jeho děl a přínosu jeho činů pro město Pelhřimov.

ANNOTATION

This work focuses on an important but often neglected figure in Czech culture and literature, František Bernard Vaněk acting in Pelhřimov and its vicinity in the first half of the twentieth century. Documentation of the work is drawn mainly from Vaněk's extant correspondence stored in the State District Archives and Museum Pelhřimov, Pelhřimov Highlands. Information obtained from correspondence is supplemented by secondary literature, the author of which is predominantly F. B. Vaněk.

The reader is first introduced to the life of František Bernard Vaněk and his entire writings. A separate chapter is devoted to the Pulpit Magazine. The following section dealing with the novel on a beautiful secluded, which is closely related to the important place Moravian Highlands Hill Křemešník. The fifth chapter explains the work Vaněk relationship with leading personalities of Czech literature. Another section focuses on the benefits Vaněk Pelhřimov achievements in the last chapter is then described Vaněk interest in sport. The conclusion summarizes the findings of both the personality F. B. Vaněk and the importance of his work and contribution he has done for the city Pelhřimov.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 Život Františka Bernarda Vaňka	8
2 Vaňkova literární tvorba.....	11
3 Časopis <i>Kazatelna</i>	17
4 Román <i>Na krásné samotě</i>	21
4.1 Vznik románu	21
4.2 Formální stránka a stručný obsah knihy	23
4.3 Líčení přírody	24
4.4 Tisk, vydání, ilustrace.....	25
4.5 Filmové zpracování románu	27
4.6 Úspěchy románu	29
5 Kontakty F. B. Vaňka s českými spisovateli.....	33
5.1 Otokar Březina.....	33
5.2 Jakub Deml	36
5.3 Jindřich Šimon Baar	38
5.4 Petr Bezruč.....	40
5.5 Sigismund Bouška	41
5.6 Shrnutí	41
6 Vaňkovy aktivity pro Pelhřimov	42
6.1 Chrámové družstvo	42
6.2 Děkanská zahrada	43
6.3 Další počiny	44
7 Vaněk a sport.....	45
ZÁVĚR	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	49
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	63

ÚVOD

V první polovině 20. století byl jednou z nejvýznamnějších osobností Pelhřimova děkan Msgre. František Bernard Vaněk.¹ Je spojován nejen s duchovním a katolickým životem, ale bývá často zmiňován také v souvislosti s literaturou, kulturou všeobecně, stavebními počiny a – což je možná překvapivé - i se sportem. Není pochyb o Vaňkově všestrannosti, jeho působení v Pelhřimově je dosud viditelné a patrné.

Přesto bývá monsignor Vaněk opomíjen a jako autor regionální literatury je mezi obyvateli Pelhřimova a okolí poměrně neznámý. Proslulý je zejména jako organizátor stavebních úprav významných památek Pelhřimova. Z tohoto důvodu je bakalářská práce z převážné části zaměřena právě na Vaňkovu literární tvorbu a redakční činnost, která, přestože není v povědomí občanů Pelhřimovska tolik registrována, je neméně důležitá. Jsou osvětleny i Vaňkovy vztahy s jednotlivými význačnými spisovateli – především básníky – první poloviny dvacátého století. Práce poukazuje na Vaňkovo široké spektrum zájmů, od působení na poli literatury a publicistiky, přes aktivity směřující k pozdvižení kulturní úrovně města Pelhřimova a okolí, až k podpoře sportu.

Při zpracování byla mým primárním zdrojem informací Vaňkova dochovaná pozůstalost. Část této pozůstalosti je dosud jen částečně zpracovaná – prozatímne inventarizovaná; nalézá se ve Státním okresním archivu Pelhřimov. Další část se nachází v Muzeu Vysočiny Pelhřimov. Zaměřila jsem se především na přijatou korespondenci, a to v osobních záležitostech, speciálně na doklady literární recepce. Doplňující informace jsou pak převzaty z dokumentů osobní povahy a výstřižků z novin, nalézajících se ve zmíněných institucích. Matriční data byla čerpána z písemností matrik uložených ve Státním oblastním archivu Třeboň. Mnoho potřebných informací jsem načerpala též z literárních prací, jejichž autorem je právě František Bernard Vaněk.

Práce si klade za cíl poukázat na monsignora Vaňka jako na jednu z nejvýznamnějších osobností historie Pelhřimova, a to zejména na jeho přínos literatuře a celkovému pozdvižení významu města a Českomoravské vysočiny.

¹ Portrét Františka Bernarda Vaňka – viz příloha č. 1.

1 Život Františka Bernarda Vaňka

František Vaněk se narodil 15. července 1872 v obci Stádlec (dříve Stálec, okres Tábor) v domě čp. 45. Jeho otec – Josef Vaněk – byl sedlákem, patřil mu již výše uvedený grunt č. 45. Josef Vaněk se narodil 19. března 1825 v rodině Jakuba Vaňka (nar. 1798) a Kateřiny rozené Hákové (nar. 1802). Rozalie Mrázková, Františkova matka, pocházela z Dražic. Narodila se 3. června 1832 jako dcera Jana Mrázka (nar. 1798) a Marie rozené Kocíkové (nar. 1804).² Sňatek Josefa Vaňka a Rozalie Mrázkové se uskutečnil v rodné vesnici nevěsty – Dražicích. Oddávajícím byl farář Vojtěch Šašek, svědci Matěj Volek a Jan Novotný, oba z Dražic.³

V době Františkovy dospělosti žili tři sourozenci, bratr Antonín (nar. 1869) a dvě sestry – Rozalie Cyrila a Anna.⁴ Další čtyři sourozenci předčasně zemřeli.

Nepředpokládalo se, že František Vaněk půjde studovat.⁵ Měl doma hospodařit a jeho staršího bratra Antonína poslali Vaňkovi na studia do Tábora. Avšak zanedlouho se Antonín po marných studiích vrátil (kvůli kázeňským problémům). Tehdy do Vaňkova osudu zasáhl stádlecký farář Podlaha. Poradil Františkově matce, aby místo Antonína dala studovat Františka. František Vaněk úspěšně dokončil celé studium na nižším gymnáziu v Táboře. Během těchto studií přijal František Vaněk při biřmování jméno Bernard. Kmotrem mu byl jeho oblíbený profesor přírodopisu Alexandr Bernard.

Vyšší gymnázium studoval František Bernard Vaněk v Českých Budějovicích, kde 27. června 1892 maturoval. Následovalo studium v kněžském semináři, které bylo pro Vaňka přirozenou cestou – ke křesťanskému životu a lásce k náboženství byl od dětství veden matkou. Poté, co jí oznámil své rozhodnutí stát se knězem, zareagovala slovy: „Jen abys byl hodným knězem!“. Toto její přání plnil po celý zbytek svého kněžského života.

V důsledku nedostatku kaplanských míst přijal František Bernard Vaněk po svém vysvěcení místo faráře v Brložci (dříve Pürles) nedaleko Karlových Varů. Měl být nápomocen nemocnému faráři, avšak „na černo“, což znamenalo nulové příjmy a málo práce. Vaněk byl ubytován v sále, jenž se vytápěl kachlovými kamny z chodby,

² Portréty Vaňkových rodičů – viz příloha č. 2.

³ Státní oblastní archiv Třeboň, Sběrka matrik, Farní úřad Dražice, kniha č. 11 – Kniha oddaných, fol. č. 86.

⁴ SOA Třeboň, Sběrka matrik, Farní úřad Stádlec, kniha č. 3 – Matrika narozených, fol. č. 215, 223, 230, 243, 262.

⁵ Na své mládí Vaněk vzpomíná v knize *Vlaštovky se vracejí*.

často tudíž trpěl zimou. V Brložci se mluvilo převážně německy. Vaněk se rozhodl uspořádat pro pět Čechů, jež v Brložci žili, literární českou besedu s přednesem svých básní z *Sacerdotia*⁶, což skončilo fiaskem – přišel pouze jeden člověk, který ještě před začátkem usnul. Vaňka tento zážitek velmi zklamal. Rukopis *Sacerdotia* zaslal svému příteli Sigismundu Bouškovi. Ten mu s nadšením odepsal, že sbírku zařadí do pátého svazku *Básnických obzorů katolických*, kterou vydá *Nový život*, navíc Karel Dostál Lutínov, redaktor časopisu, se vším souhlasí a ještě k ní připíše doprovod, ve Vaňkově duši opět zazářilo slunce.⁷

Po této ne příliš vydařené zkušenosti v Pürlesu získal Vaněk místo výpomocného kaplana v Sudoměřicích u Bechyně, za krátkou chvíli se stal kaplanem v Pelhřimově. Roku 1902 se uvolnila expozitura na Křemešník⁸. František Bernard Vaněk o ni zažádal a 8. listopadu 1902 odešel z Pelhřimova, aby vykonával funkci duchovního správce poutního kostela Nejsvětější Trojice. Křemešník a jeho okolí si zamiloval. Dokladem je román *Na krásné samotě*, o kterém se zmíním podrobně později. Svou „krásnou samotou“ opustil, ač nerad, v roce 1906, kdy byl jmenován pelhřimovským děkanem.

F. B. Vaňka zasáhla 30. května 1915 smutná událost – zemřela jeho matka Rozalie Vaňková. Nejen pro Vaňka byla ztělesněním lásky, ochoty, laskavosti a dobrosrdečnosti. Vaňkův synovec Dr. Jan Menšík ji přirovnával k Babičce Boženy Němcové. Její hrob se nachází v Pelhřimově, nedaleko hlavního kříže. Náhrobek vytvořil František Bílek, s nímž se Vaněk přátelil již od svých bohosloveckých studií. Tento pomník, nazvaný Magnificat, je vytvořen z tvrdého pískovce.⁹ Sám Otokar Březina stál před pomníkem dlouhou dobu a meditoval. Pak sdělil své dojmy: „Ta Panna Maria v poli lilií je bytost nadzemská, která se sice nohama dotýká země, ale svým zrakem, hvězdami spoutaným, svým graciousním gestem a vnosem celé bytosti patří nebesům. Tak může tvořiti jen umělec, kterému víra v nadpřirozeno pomáhá vésti ruku. A ten trn, který se Matce Boží jakoby větrem se země vymršťený otočil kolem hlavy a rýsuje tak trnovou korunu, tvoří pozadí blaženého Magnificat.“¹⁰

⁶ Vaňkova první básnická sbírka, vyšla v roce 1898.

⁷ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 108-110.

⁸ Vrch u Pelhřimova.

⁹ Foto pomníku – viz příloha č. 3.

¹⁰ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 156.

Třicátá léta dvacátého století byla pro Vaňka šťastnější, dosáhl mnoha poct a uznání. Roku 1930 jej papež Pius XI. jmenoval papežským komořím. Od této chvíle Vaněk užíval titul Monsignor. Pius XI. udělil o sedm let později Vaňkovi prestižní titul „papežský prelát“. Ve Vaňkově korespondenci se nachází několik blahopřejných dopisů od občanů, děkanů a dalších církevních hodnostářů k tomuto vyznamenání.¹¹

František Bernard Vaněk byl velkým vlastencem. Svůj pacifismus projevoval při kázáních i v literární tvorbě, nebál se projevit a naplno říci své pohledy a názory na válku, kterou odsuzoval. Byl přesvědčen, že mír se dá zajistit mravní osvětou. Kvůli svým protiválečným postojům byl po dobu světových válek sledován policií. Již na počátku první světové války byl málem zatčen, když se rozhodl nerozezvučet zvony na oslavu dobytí Bělehradu Rakouskem. Vaněk své odmítnutí odůvodnil tvrzením, že zvony zvoní pouze k oslavování svobody. Začátkem roku 1915 začalo vyšetřování. Vaněk ve své knize *Pelhřimov za světové války* píše o učinění rozsáhlých opatření, neboť si byl téměř jist, že bude odsouzen. 3. ledna 1915 sepsal poslední vůli, určuje zde, jak má být naloženo s majetkem *Kazatelny*¹², se mzdami a zaměstnanci. Zmiňuje se též o svém pohřbu.¹³ K soudu se ovšem, dle jeho vzpomínek, dostavil klidný a sebejistý. Především díky pomoci vlivných přátel byl Vaněk omilostněn.

Již na samém počátku druhé světové války sledovalo F. B. Vaňka gestapo pro jeho vlastenecká kázání. Tajná policie čekala v podstatě na jakoukoli záminku k Vaňkovu zatčení. Našla ji v roce 1942 po zrekvírování nových zvonů, které byly r. 1929 nainstalovány na věž kostela sv. Bartoloměje. Vaněk byl dvakrát vyslýchán a v červnu 1942 při prohlídce děkanství zatčen, odvezen do věznice v Táboře, odtud pak do Prahy a přes Terezín do koncentračního Tábora Dachau. Ani v těžkých podmínkách, za ostnatým drátem koncentračního tábora, neztrácel monsignor duševní čilost a plány do budoucna – především literární, jak je patrné z dopisů, které psal svým přátelům. Zdraví Františka Bernarda Vaňka bylo však značně podlomeno. Poslední dopis, jenž napsal svému bratrovi, je datován 28. března 1943. Je psán cizí rukou a podpis, který Vaněk připojil, je téměř nečitelný.¹⁴ František Bernard Vaněk zemřel v Dachau 1. dubna 1943.

¹¹ Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Pelhřimov (dále MZA v Brně – SOKA Pelhřimov), František Bernard Vaněk (dále F. B. Vaněk), karton č. 1, fol.300.

¹² *Kazatelna* – homiletický časopis, jenž F. B. Vaněk v roce 1902 založil a 40 let ho redigoval.

¹³ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 189-190, 191.

¹⁴ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence odeslaná, inv.č. 3, sign.X15kr2, č. k. 2.

2 Vaňkova literární tvorba

František Bernard Vaněk byl nejen spisovatel, homiletik, básník a kazatel, ale také vášnivý čtenář a propagátor literatury.

Vaňkova literární činnost začala velmi brzy. Již v roce 1893 se v dopise rodičům zmiňuje o svém prvním úspěchu s básní *Tři matky*: „Přišlo „Museum“, a v něm uveřejněna je má báseň „Tři matky“, kterou jsem tam zaslal. Přijímal jsem gratulace celé řady kolegů. Byl to teprve druhý můj pokus soukromý a nebyl bych ji byl nikdy redakci „Musea“ zaslal, kdyby mě byl k tomu sám předseda naší liter. Jednoty (Horký) nevyzval.“¹⁵

V roce 1896 napsal Vaněk článek *Sochař mystik*, jenž vyšel v časopise *Nový život*. Pojednává o osobě Františka Bílka jako o výjimečném sochaři, který byl Vaňkovým velkým přítelem: „V dobách svých bohosloveckých studií jsem neměl nikoho tak blízko u srdce, ani žádného duchovního, jako mladého chýnovského sochaře; a myslím, že tehdy také viděl ve mně Bílek více než přítele.“¹⁶ Vaněk se s Františkem Bílkem seznámil při gymnaziálních studiích v Táboře. Následně se však jejich cesty rozešly – Fr. Bílek odešel na akademii do Prahy, F. B. Vaněk zůstal ve Stádlci. Oba přátelé se nesetkali až do doby, kdy se Bílek vrátil z Paříže. Usídlil se v Chýnově; tam, zklamán Prahou, meditoval, modlil se a tvořil. Podle Vaňka Bílek mluvil vždy věštecky, měl apokalyptické vidiny, sny a plány. Pro děkana to znamenalo Bílkovo Boží vnuknutí. Často vyprávěl o umění, o svých dílech, ale především o světě vyšším, nadzemském, o mystickém životě, jenž ho celého pohlcoval: „Dovedl mluvit v dlouhých větách a periodách s takovou modulací hlasu, s takovou změnou tempa a rytmu, s takovou velebnou gestikulací, že sugestivně posluchače, který logicky nestopoval řetěz myšlenek a nestačil se nořit do jejich hloubek, oslňoval a spoutával.“¹⁷ Vaňka se velmi dotýkala skutečnost, že František Bílek měl za sebou již velká díla, ale nikdo ho v Čechách neznal. Kdo o něm věděl, ten se ho buď bál, či nad ním „ohrnoval nos“. Proto Vaněk napsal do *Nového života* o Bílkovi článek, kde poukazuje na Bílkovu odvahu a neutuchající odhodlání již v začátcích své tvorby – chtěl se stát malířem, avšak zasáhla ho špatná zpráva: „A pouhé tyto pokusy otevřely sekundánovi těžkou

¹⁵ MZA v Brně - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 363.

¹⁶ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 145.

¹⁷ TAMTÉŽ, s. 146.

bránu malířské akademie v Praze. Zde po každé práci znova chválen, obdivován, představován přede všemi jiným umělcům a mecenášům. Ale pojednou jeho orlem stoupající talent doletěl svého rozhraní: učení páni konstatovali daltonismus, a Bílkovi malíři nezbylo než uvěřiti a zavzdychati nad troskami hradů své budoucnosti.¹⁸ Podle Vaňka se stal ještě silnějším a do dvou měsíců modeloval, jako by se sochařství věnoval po celý život. Vyznával Ibsenovo heslo: „Kdo je sám, ten je nejsilnější!“, snad proto, že se stal – ač možná nedobrovolně – samotářem, byl lidmi považován za podivnou individualitu, což Vaněk v článku naprosto nehodnotí jako negativum. Vaněk také popisuje v článku díla, jež mladý Bílek vytvořil, a vyjadřuje svou lítost nad nedoceněním tak vzácného umění. Obdivuje především Bílkovu originalnost: „Je to hotový muž v duši, srdci, krvi, žilách, v každém slově, v každém kroku. I u plnokrevných umělců našich najdete cizí květy na stromě vlastní osobitosti – u Bílka jich nenajdete.“¹⁹ Vaněk byl přesvědčen o Bílkově pomalém, ale jistém směřování k lepšímu cíli: „...ještě dlouho budou jej odbývati různé veličiny, které mají náboženský a mravní krach za sebou nebo před sebou, jedním slovem: fanatik! Realisté: snílek! Různé větší a menší nuly budou se učití na něm brousit svůj vtip, a náš „uvědomělý“ lid bude se dále tázati: „Co mu to vynáší?“ A zatím Bílek, veden jsa svými Myšlenkami, jedinými svými přáteli, stíhán v patách Závistí, Tupostí a Nouzí, opuštěn a nepochopen, půjde pevným krokem blíž a blíže k velikému a dalekému svému Cíli.“²⁰ Pro Vaňka byl František Bílek neobyčejným člověkem, významným umělcem, tajemnou individualitou, zlatem v ohni, drahokamem.

Roku 1897 vydal Vaněk svou první sbírku náboženské poezie *Sacerdotium*, již ilustroval Antonín Thein. Poté se po stránce beletristické na delší čas odmlčel a věnoval se především redakční a publicistické činnosti.

V letech 1902-1942 redigoval homiletický časopis *Kazatelna*, do něžž přispívali mezi jinými i Karel Dostál Lutínov, Xaver Dvořák, Sigismund Bouška a spousta dalších. F. B. Vaněk založil list *Venkovan* a *Věstník Chrámového družstva*. Jeho příspěvky najdeme, kromě již zmíněných publikací, v periodikách *Nový život*, *Lidové noviny*, *Selské listy*, *Týdeník Českomoravské vysočiny*, *Venkov*, *Vlast* a dalších.²¹

¹⁸ Nový život, roč. I, 1896, str. 57–61.

¹⁹ TAMTÉŽ.

²⁰ TAMTÉŽ.

²¹ <http://sites.google.com/site/frantisekbernardvanek18721943/osobnost>.

Pod tíživým dojmem války vznikla r. 1915 sbírka promluv *Milosrdenství Tvé nad námi*. Promluvy vyšly jako *Příloha Kazatelny*, ilustrovány polským exulantem prof. Tadeášem Korpalem. Byly také přeloženy do maďarštiny. V *Příloze Kazatelny* vyšel též postní cyklus *Pokání* (r. 1935), dále *Studnice boží moudrosti* (r. 1939), což je glosář výroků z Bible. *Slovo včas* – řeči příležitostné – vyšly v *Příloze Kazatelny*, roku 1935 první díl, roku 1937 díl druhý. O veliké úspěšnosti těchto příležitostných promluv svědčí dopis od faráře Josefa Pospíšila: „Tvé příležitostné promluvy jsou básní v prose. Je to román pelhřimovského děkana v homiletické formě. A spolu dějiny kraje a celé české země. A v celé knize, na každé stránce v každé větě se chvěje teplé, veliké srdce. Forma je popracovaná a skvělá, až úžasně prostá...“²² František Bernard Vaněk se ve svých improvizovaných kázáních snažil být stručný: „Jako kazatel, který především chce, aby mu každý, i ten nejprostší posluchač rozuměl a aby nezapomněl nic, kdo, co mu bylo řečeno, Vaněk mluví všude prostým lidovým slohem.“²³ Stručnost se ale nevyklučuje – ve Vaňkově případě – s formální vybroušeností a bohatostí jazyka. Že „Vaněk svým „Slovem včas“ prokázal českému kněžstvu velikou službu!“²⁴, o tom zajisté není pochyb, jak v korespondenci upozornil Josef Pospíšil.

Na památku zvonů pelhřimovského chrámu Sv. Bartoloměje zrekvírovaných pro vojenské účely napsal František Bernard Vaněk báseň v próze s názvem *Loučení*. Vyšla roku 1917, autorem ilustrací je František Bílek.

Během let 1914–1918 zachycoval Vaněk válečný život a události na Pelhřimovsku a zapisoval je do farní knihy. Ze zápisků vznikla kniha *Pelhřimov za světové války* vydaná v roce 1938. V současné době existuje bohužel omezený počet dochovaných kusů této knihy – její první výtisky byly brzy staženy z trhu a k dalšímu vydání již nedošlo.

K umělecké literatuře se František Bernard Vaněk vrátil v roce 1938 svým nejslavnějším dílem – románem *Na krásné samotě*. Když tato kniha poprvé vyšla, vzbudila mezi čtenáři velký zájem a obdržela dokonce literární cenu České akademie věd a umění. Do roku 1941, tedy ještě za autorova života, vyšla celkem třikrát. Do dnešní doby je k dispozici devět vydání, poslední z r. 2003. Kniha nese celou řadu autobiografických prvků.

²² MZA v Brně - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1., fol. 299.

²³ TAMTÉŽ, fol. 368.

²⁴ TAMTÉŽ, fol. 368.

Velký úspěch a vesměs kladné kritiky povzbudily Vaňka k další beletristické činnosti. Začal pracovat na románu *Na srdci*, vyšel v roce 1942, kdy byl Vaněk již vězněn v Dachau. Tento román sám považoval za nejlepší ze své tvorby. Knihu ilustroval Alois Moravec.²⁵

Tři roky po děkanově smrti, roku 1946, vydal jeho synovec, Dr. Jan Menšík, poslední dílo F. B. Vaňka *Vlaštovky se vracejí*. V něm Vaněk sepsal vzpomínky na události, osobnosti, se kterými se setkal, na své mládí, působení v Pelhřimově a dal tak vzniknout knize, jež je vzpomínkou na tohoto prostého, čistého, laskavého, dobrého člověka, jak vyplývá z korespondence i jeho děl. Kniha navíc obsahuje samostatnou povídku *Cikánova láska*.

Pod označením „kněz-spisovatel“ si převážná většina čtenářů představí výhradně duchovní a náboženské texty s poučováním, jak se chovat dle pokynů víry, vážné a nezáživné dlouhé pasáže, jednotvárné opakování stále stejné tematiky, a to hlavně ustavičné nabádání k zbožnému životu. Monsignor Vaněk tuto domněnku rozhodně vyvrací svými květnatými, chvílemi až romantickými popisy přírody v románu *Na krásné samotě*: „U této skalní siluety, která se tak velebně odráží do plání jasné oblohy, do vln modravého lesa, často tím kouzlem očarovaný zajatec usedá se svým štětcem; zde básník tvoří veliké, šťastné říše lepších světů, kuje pro ně sladká pouta svých veršů; zde znavený poutník touží si připnout křídla obláček, která mu skoro nad samou hlavou veslují, chce na nich zaletět k drahému domovu. Když nečekají, posílá po nich vzkazy rodnému domu slovy Máchovými: Kudy plynete v dlouhém, dálném běhu, i tam, kde svého naleznete břehu, tam na své pouti pozdravujte zemi, ach zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou...“²⁶ Vaněk přírodu miloval a také z ní čerpal inspiraci. Častými personifikacemi či metaforami dokazuje bohatost své slovní zásoby: „Usmívat se stále musel právě tak jako pták musí zpívat, včela med snášet a hladina se na slunci zrcadlit.“²⁷ Neváhá použít neobvyklá přirovnání: „Čerstvě napadlý panenský sníh (myslivci mu říkají obnova) prosvítí vždy celý les daleko víc než dnešní rentgen vnitřnosti člověka.“²⁸ Čtenáře dokáže upoutat mimo jiné i tím, že ho osloví přímo: „Počkejte však, holoubkové; vy i vy! Až dočtete do konce, snad se domluvíme.“²⁹ či

²⁵ Několik konceptů jednotlivých pasáží knihy *Na srdci* je uloženo v MZA Brno - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 3.

²⁶ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 139.

²⁷ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 96.

²⁸ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 52.

²⁹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 196.

nepřímo: „Nebylo by s podivem, kdyby přšely stížnosti čtenářů této knihy, že v ní není nic o lásce, víte, takového něco zamilovaného...“³⁰. Vaněk se zajímal nejen o českou, ale i zahraniční literaturu, byl vášnivým čtenářem. Svě texty zpestřuje citáty nejruznějších spisovatelů a osobností, například Shakespeara: „Nic naplat; přece jen měl pravdu Shakespeare: Jsout' mnohé věci na zemi a v nebi, jichž moudrost naše ani netuší!“³¹ či českého Jana Kollára: „Celý kraj tu šeptá pocestnému: Stůj, noho, posvátná jsou místa, kamkoli kráčíš!“³² Z používání citátů již klasických autorů, Shakespeara, Kollára či Máchy, vyplývá Vaňkův zájem o tradici, zároveň se snaží své texty moderně oživit právě citáty vloženými přímo do textu či oslovováním a komunikací s fiktivním čtenářem. Tímto moderním, ale zároveň tradičním způsobem psaní dokázal Vaněk oslovit širokou veřejnost, dotknout se a vzbudit zájem nejen inteligence, ale též běžných čtenářů.

Navzdory svému úctyhodnému titulu „Monsignor“, přátelství s tak váženými osobnostmi jako byl Otokar Březina, František Bílek, Sigismund Bouška, Jakub Deml a další, byl František Bernard Vaněk prostým, skromným člověkem, měl blízko k obyčejným lidem, jak je patrné především z jeho upřímných textů. Cítil se šťastný v přírodě, na Křemešniku, kde pět let pobýval a žil v přítomnosti nejruznějších individualit, zejména postava svérázného řídícího Zahálky mu byla inspirací pro sepsání největšího románu *Na Krásné samotě*. Vyznával lidové zvyky – ve zmíněné knize vypráví o Vánocích, zpívání koled, cestě na půlnoční, o křemešnické pouti, jedna kapitola je věnována pověstem okolí Pelhřimova. Užívá v textu pranostiky: „Šimona a Judy – spadla zima z půdy!“³³, „Svatá Agáta, sněhem zavátá.“³⁴

Jeho zájem o lidové obyčeje a folklor vycházel z vlastního poznání života na vesnici v křesťanské rodině, kde se tradice a zvyky pevně dodržovaly. Neztotožňoval se s veřejností uznávanými pověrami. S obecně rozšířenou pověrou o svatbě na poslední den v roce zásadně nesouhlasil. Podobně se vyjadřuje o svatbě v měsíci květnu: „Bylo by ještě hodně třeba mladých hrdinů, kteří by se nelekli hloupé pověry v celé naší vlastní zakořeněné, že také v máji je sňatek nešťastný.“³⁵ Stěžuje si na velké množství svatebních obřadů v „aprílu“, naproti tomu nežádoucí klid, co se týče sňatků v „máji“.

³⁰ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 73.

³¹ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 71.

³² TAMTÉŽ, s. 173.

³³ TAMTÉŽ, s. 77.

³⁴ TAMTÉŽ, s. 51.

³⁵ TAMTÉŽ, s. 169.

Tento svůj postoj vysvětluje dílem Karla Hynka Máchy *Máj*, vždyť zpíval: „Byl první máj, byl lásky čas.“ Nikoliv: „Byl april, lásky čas.“³⁶

Dobro a krása – Vaňkovy stěžejní body, dvě nejdůležitější skutečnosti, jimiž se řídil při psaní svých knih, zejména pak *Krásné samoty*. Dobro staví výš než krásu: „A přece dobro je víc než krása. My nepotřebujeme tak být učenějšími, estetičtějšími jako lepšími.“³⁷ Prvků dobra shledává nespočet a to v nejrůznějších okolnostech, nejvíc jich je podle něj soustředěno v lásce, ať v lásce k Bohu, škole, faře, národu, přírodě, lidem.

Nesouhlasí s heslem „umění pro umění“, považuje ho za falešné a tvrdí, že stejně tak falešný je výrok „věda pro vědu“. Lékařská věda, která by nechtěla uzdravit nemocného člověka, či chemie, jež by měla nabádat k hubení novými jedy lidstvo, byla by člověkem proklínána.

Ve Vaňkových knihách převládá veselost, radost a smích. Aby světlo vyniklo, potřebuje stín, proto takto stavěné kapitoly občas vystřídají pasáže o smrti, zlých povahách, smutku: „Baudelaire napsal, že pláč a smích nemají mít místa v umění. Pak by ovšem byl život mumií, neboť umění má býti zrcadlem života. Naopak, mně je cit a smích, vytrysklý spontánně z duše, vítaným prostředkem, abych připoutal čtenáře, když chci v jeho duši zasévat símě lásky a dobra.“³⁸ Vaňkova díla prostupují emoce, jsou plná citu. Jeho literatura je odrazem jeho osobnosti – prostá, čistá, naplněná vírou a vroucností, dobrotou a laskavostí.

³⁶ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 71.

³⁷ TAMTÉŽ, s. 200.

³⁸ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 201.

3 Časopis *Kazatelna*

František Bernard Vaněk založil v roce 1902 homiletický časopis s názvem *Kazatelna*. Zprvu vycházel jednou ročně, později už jako měsíčník. Vydavatelem *Kazatelny* byl Emil Šprongl z Pelhřimova. Vaněk časopis nejen založil, ale také ho po celých čtyřicet let, kdy časopis vycházel, redigoval a přispíval do něj svými kázáními a jinými, převážně pro kněze určenými, pracemi.

Děkan ve svých *Vlaštovkách* vzpomíná, jak se dostal k práci redaktora tak oblíbeného a významného katolického časopisu, jímž se *Kazatelna* postupně stala. Krátce po vysvěcení začal ještě jako mladý kněz psát drobné promluvy, jež se připojovaly k obvyklým litaním pronášených při májových pobožnostech. Právě díky Vaňkovým promluvám účastníků při bohoslužbách přibývalo. Poznal, že i jiní kněží by jeho pomůcku rádi uvítali. Poté, co nastudoval nepřeborné množství pramenů, stylisticky i obsahově promluvy upravil. Zdálo se mu, že na nové „půdě“ zdomácněl, neváhal tedy poslat své homiletické prvotiny tehdejšímu oficiálnímu nakladateli katolické literatury, pražskému knihtiskaři Václavu Kotrbovi. Nakladatelova reakce Vaňka bohužel nepotěšila: „Jeho zamítavá odpověď, plná výmluv, byla tak briskní, že jsem se už neodvážil ještě jednou zaklepat na dveře tiskového magnáta.“³⁹ Až pelhřimovský tiskař Rudolf Rupp vydal asi 1600 výtisků Vaňkovy sbírky těchto promluv nazvané *Zdravas Maria*. Podmínkou vydání ale bylo, že se tehdy mladý kaplan František Vaněk ještě před vydáním musel zaručit svými příjmy. Výtisky byly brzy rozebrány. O jejich hojném užívání se sám přesvědčil – v Táboře si vyslechl svou promluvu, kterou tábořský děkan Korecký téměř doslova přednášel s *kazatelny*. První úspěch Vaňka velmi povzbudil, přesto se však stále neodhodlal zabývat se homiletickou prací „profesionálně“. Roku 1902 se uvolnila expositura na Křemešníku, Vaněk si o ni zažádal a začal přemýšlet, čemu se bude, stranou od lidí a v tichu přírody, věnovat: „...hledal jsem systematickou práci na této samotě, která se skoro každému, zvláště v zimě, zdála vyhnanstvím. Trvalou práci mohlo zajistit jen pravidelné vydávání časopisu, který bych redigoval.“⁴⁰ Utřídil si fakta o tehdy vydávaných katolických časopisech: „O katolickou beletrii bylo štědře postaráno Vlastí, ta strhla na sebe starší duchovenstvo, mladší bylo zase semknuto kolem Katolické moderny a jejího

³⁹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 141.

⁴⁰ TAMTÉŽ.

průbojného Nového života.“⁴¹ Začal tedy přemýšlet o vydávání časopisu homiletického. Pravděpodobně nejpodstatnějším impulsem pro začátek Vaňkovy redakční činnosti bylo nadšení a následné příslibení pilné spolupráce jihlavského premonstrátského kaplana Metoda Zavorala, jenž uveřejňoval překlady řečí Lacordaira⁴², a tím rozšiřoval obzory českým kazatelům. Vaněk napsal své rozhodnutí o založení časopisu přátelům-spisovatelům, Jindřichovi Šimonovi Baarovi, Sigismundu Bouškovi, Xaveru Dvořákovi, Karlu Dostálu Lutinovovi, Antonínu Theinovi, Jakubovi Demlovi a dalším. Všichni se těšili na nový homiletický časopis. Stačilo už jen získat církevní svolení biskupovo. Vaněk mu vysvětlil důležitost poslání nového časopisu. Biskup souhlasil a: „křemešnický poustevník se vrhl do práce na nové, celkem ještě nevysondované líše.“⁴³

To, že *Kazatelna* nebyl pouze regionální časopis, dokazují místa odeslání dopisů, objednávek a další korespondence týkající se *Kazatelny*.⁴⁴ Dopisy jsou posílány nejen z celých Čech (Lány, Družec u Kladna, Klatovy,...), ale také z Moravy (Zbýšov u Brna, Kroměříž,...) a Slovenska (Trnava, Valaská Belá,...).

Převážnou většinu odběratelů a zároveň přispěvatelů tvořili faráři a další duchovní, kteří na pobídku od samotné *Kazatelny* zareagovali posíláním různých materiálů potřebných při bohoslužbách. K věrnému přispěvateli patřil již výše zmíněný Metod Zavoral, jenž byl podle Vaňka „neúnavný“ v zasílání článků; další například farář Josef Smejkal z Veselíčka: „Posílám pro „Kazatelnu“ slíbené kázání o způsobách chleba a vína N. Sv. Olt. Jest zcela původní. Myslím, že i mnohé myšlenky jsou nové, nové nikoli ve smyslu moderním, ale nově odhalené ze Zjevení božího, v němž jsou již dávno.“⁴⁵ Vaněk bez ostychu přiznává, že zprvu se příspěvků scházelo málo, jím oslovení básníci jako Dvořák, Bouška, Lutinov či Deml se nechtěli nebo nemohli odpoutat od své linie, aby nenarušili svůj čas a vlohy. Děkan toto plně uznával. První ročník *Kazatelny* téměř z poloviny vyplnil svými pracemi, označoval je vlastním jménem – František Bernard Vaněk, občas pseudonymem „Verus“. Největší úspěšnost *Kazatelna* zaznamenala v letech 1902–1907, za Vaňkova působení na Křemešníku.

⁴¹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 141.

⁴² Jean-Baptiste Henri Lacordaire (1802-1861) = obnovitel dominikánského řádu ve Francii.

⁴³ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 142.

⁴⁴ Složka s korespondencí *Kazatelny* se nachází v Muzeu Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, *Kazatelna*, inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1; další dopisy se nalézají v MZA Brno – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1.

⁴⁵ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 287.

Vysvětluje to tím, že po návratu zpět do Pelhřimova mu nedopřával děkanský úřad tolik času, kolik by potřeboval, také ztratil duševní soustředění, jež se mu dostávalo na křemešnické samotě: „Výše počtu odběratelů 2.200, kterého z počátečních 1.300 dostoupila *Kazatelna* za posledního mého pobytu na Křemešníku, již nikdy nedosáhla.“⁴⁶

Značným a snad jediným problémem *Kazatelny* byly potíže s doručováním časopisu. Ve Vaňkově korespondenci se vyskytuje velké množství stížností a urgencí. Čtenáři poslali peníze, ale výtisk buď vůbec neobdrželi, nebo obdrželi, ale se značným zpožděním. Tuto nežádoucí situaci vystihuje jeden z nejvíce rozhořčených dopisů od odběratele Vladimíra Nápravníka z Račic u Vyškova. Dopis je datován 9. března 1935: „Jak jest tedy možno mne upomínati o zaplacení obnosu 26 – Kč, který již dávno jest řádně vyrovnán!!! Toť přímo neuvěřitelné, a prosím, aby se to neopakovalo (!!), jinak ihned přestanu tento časopis odebírat, který Vám vždy včas (předem) ihned zaplatím!! Tedy 2krát nebudu platit!!“⁴⁷ Z uvedeného příkladu by se mohlo zdát, že potíže s nedoručováním výtisků byly zapříčiněny samotným vedením *Kazatelny*, avšak dopis od příspěvatele kaplana Pevného ze Všejan dokládá obecně rozšířený problém té doby s poštou a dopravováním zásilek a korespondence: „Zaslal jsem v listopadu do redakce *Kazatelny* jako příspěvek kázání na den Očišťování Panny Marie“ a pak cyklus kázání v „přípravě k sv. zповědi.“ Avšak kázání na den Očišťování Panny Marie tiskem nevyšlo, jak jsem viděl v posledním čísle *Kazatelny*; nedovedu si to vysvětliti; aneb se domnívám, že snad ona kázání ztratila se poštou, což ovšem by mne velice mrzelo.“⁴⁸

Mnoho kaplanů se svěřuje v dopisech odesílaných redakci časopisu, že *Kazatelna* je jim nenahraditelným pomocníkem k přípravě kázání. Inspiraci zde nacházeli nejen zběhlí kněží, nýbrž i studenti v seminářích si v *Kazatelně* četli a rozšiřovali si poznatky ve svém oboru: „Odberal som ju jako klerik a milerád čítal, mnoho sa učil z nej. Odberal som homlet. Časopisy pol'ské, nemecké, maďarské, ale našim pomerom najľapšie zodpovídala „*Kazatelňa*“ obsahom, myšlienkami, či v meste, či na dedine.“⁴⁹ Ano, František Bernard Vaněk pečlivě vybíral příspěvky do časopisu, který sám založil, volil přehledné a praktické řeči, kterým, až budou použity, porozumí jak vzdělané publikum, tak pospolý lid. Jak již bylo zmíněno, *Kazatelna* měla své

⁴⁶ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 142.

⁴⁷ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, *Kazatelna*, inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1.

⁴⁸ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 46–47.

⁴⁹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, *Kazatelna*, inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1.

příznivce i na Slovensku, odměnou za jejich věrnost Vaněk uveřejňoval i slovenské promluvy. Slováci dokonce upřednostňovali *Kazatelnu* před kazatelským časopisem slovenským *Katolicke kazne*.

Vaňkovy příspěvky se staly velmi oblíbenými nejen pro svou živost a energičnost: „Nejradšej čítam kázne: Fr. B. Vanka... Vaněk je ohnivý, zápalistý, slihuje posluchačov...“⁵⁰, ale především – jak je řečeno v jiném dopise – psal „od srdce k srdci“.

Kazatelně byla dávána přednost před jinými homiletickými časopisy, českými i německými, odběratelé ji považovali za nejlepší československý homiletický časopis vůbec, Julius Rektoryr se v dopise zmiňuje o obrovské populárnosti *Kazatelny*, jež se však nevyklučuje s myšlenkami velmi vysoké úrovně, které obsahuje.⁵¹

K časopisu patřila též *Příloha*, v níž vyšlo 59 homiletických knih, mezi nimi i Vaňkovy: *Milosrdenství Tvé nad námi*, *Pokání*, *Studnice Boží moudrosti*, *Slovo včas*, *V den Sváteční*. Zvláště o postní cyklus *Pokání* byl velký zájem, děkan Vágner se v korespondenci zmiňuje o pochvalném posudku, který kdesi četl, a prosí o zaslání cyklu.

Dle Vaňkových slov nebylo účelem *Kazatelny* „nadiktování“ kázání, jež pak kněží doslovně odříkají při bohoslužbách. Naopak. Měli se pouze inspirovat, zjistit, jak píší a jak se vyjadřují ostatní duchovní. Jejich myšlenkami se neměli řídit, ale zformovat a doplnit si promluvy dle vlastních možností, na základě osobní individuality a v souladu časových i místních podmínek. Faráři se tak mohli prostřednictvím *Kazatelny* od sebe učit navzájem, poznat, jak se káže na jiných místech. Vaněk – nejen jako redaktor – považoval homiletický časopis za nepostradatelnou součást literatury: „Podceňuje-li někdo význam homiletického časopisu, vidí v něm zas jiný velikou duchovní moc.“⁵²

⁵⁰ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, *Kazatelna*, inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1.

⁵¹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, *Kazatelna*, inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1.

⁵² Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 144.

4 Román *Na krásné samotě*

4.1 Vznik románu

Františku Bernardu Vaňkovi vyšla v roce 1897 první a také poslední sbírka náboženské poezie s názvem *Sacerdotium v Básnických Obzorech katolických*. Od roku 1902 se výhradně věnoval sběru i vlastnímu psaní kázání a sestavování řečí a promluv do časopisu *Kazatelna*. Nejrůznější přátelé a příznivci Vaňka pobízeli k sepsání většího beletristického díla, jako např. redaktor deníku *Našinec* Ladislav Zamykal: „Než nemyslím, že byste měl na svou literární činnost pohlížeti jako na uzavřenou epizodu, k níž není návratu. Péro jste přece neodložil, tvořiti si neodvykl /Kázání jsou přece také literární tvorba, vyžadují pružného ducha/, tak že, myslím, není nepřekonatelných obtíží, proč byste se i na ní nemohl dopracovati mistrovství a vyšvihnouti se v čelo našich beletristů. Považujete za správné při tomto mužném sebevědomí nechávati beletristickou hřívnu zakopánu? Vždyť my tolik potřebujeme beletristů – buditelů, učitelů, heroldů a dnes více než jindy! Uvažujte o tom, prosím.“⁵³ Přesto se Vaněk prozatím neodhodlal. Beletrie se mu zdála příliš nedostupnou a cizí půdou.

Za svého pětiletého působení na Křemešniku se děkan podrobně seznámil s krásnou, čistou přírodou, upřímnými a zajímavými lidmi, z nichž nejvýraznější osobností shledal pana řídícího Josefa Zahálku, u něhož převládaly víceméně kladné povahové vlastnosti jako veselost, hravost a životní optimismus, který šířil kolem sebe. Dle Vaňka byl zosobněnou radostí: „Ale ten křemešnický pan řídící? Sám Bůh milý ví, kde se bralo v něm to veselí! Na něho jako by neplatil zákon přírody, že za jarem jde v patách léto a za ním se zase tlačí studený soused. I když mu podzim nakreslil pátý křížek na zádech, mládí se v něm smálo, stále s ním dovádělo.“⁵⁴ Za Zahálkovu velkou prioritu považoval děkan upřímnost, leckdy až přílišnou otevřenost a samorostlé chování, jež bylo způsobeno žitím v těsném sepětí s přírodou: „Někomu, kdo klasifikuje člověka podle společenských pravidel, nezdál se vždycky podle nejnovějšího stříhu paní módy. Ale to byla jeho přednost. Příroda je krásná, když je nefalšovaná. I její děti.“⁵⁵ Postava řídícího Zahálky mu byla největší inspirací k napsání *Krásné samoty*. Nesmí se

⁵³ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁵⁴ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 7.

⁵⁵ TAMTÉŽ.

však opomenout neméně významná osoba – Vaňkova matka, která, když děkan získal místo exposity na Křemešniku, se s ním přestěhovala na tuto samotu. Měli se navzájem velmi rádi a on jí chtěl nyní lásku oplatit. V románu věnoval mamince samostatnou kapitolu *Srdce ze zlata*, v níž popsal její laskavost, srdečnost, přívětivost a zdvořilost ke každému člověku: „Můj synáčku, moje děvečko! – zašvitořila každému, kdo se na ni hezky podíval, upřímně na ni promluvil, ať to byl pán nebo nepán, biskup nebo kaplan. A když mu ještě stiskla ruce, dlouze a znova, když ho pohladila svými teplými očima, zatočila se mu hlava touhou; kdyby svou maminku nepoznal, žádnou jinou na světě by si nepřál, než takovou.“⁵⁶ I přes životní útrapy, které v průběhu života matka prožila (rodina přišla o peníze; poté vyhořela stodola u statku, jež nebyla pojištěna; zemřeli jí čtyři potomci) neztrácela nadhled a i přese všechno dovedla ušetřit, a dokonce podarovat nemohoucí a žebráky. Proto, když pak v Pelhřimově zemřela, zasáhlo to nejen příbuzné, ale i jiné blízké lidi v okolí. Vaňkův synovec Dr. Menšík nabádal strýce, ať vypíše prostý a dojemný život své maminky. Ten však se stále ostýchal a strachoval se vydat na pole beletrie.

Po smrti řídícího učitele Josefa Zahálky vyzval Vaňka mistr Šejnost, aby napsal vzpomínku na tohoto svérázného „kouzelníka radosti“, Vaněk tehdy slíbil sepsání několika obrázků do místního *Týdeníku*. Zanedlouho se k Vaňkovi dostal dopis Františky Zahálové, vdovy po panu řídícím, kde píše svému bratru Josefu Hájkovi do Pelhřimova, že její manžel nosil Vaňkovu podobiznu neustále při sobě až do konce života. Vaňka tato zpráva značně motivovala: „Zamyslíl jsem se dlouho nad těmito řádky a řekl jsem si: Lásku za lásku!“⁵⁷ Začal načrtávat vzpomínky na Křemešník, na matku, na řídícího Zahálku. Vaněk kontaktoval i Zahálkova syna Emiliána, jenž mu mohl poskytnout – a také poskytl – nové informace a vylíčil již zapomenuté příhody svého tatínka.⁵⁸ Po kladném ohlasu ze strany čtenářů *Týdeníku*, kde jednotlivé kapitoly postupně vycházely, začal Vaněk uvažovat o jejich pečlivém seřazení, ať chronologickém, či dějovém, a přípravě na knihu. Několik kapitol bylo třeba vyřadit, další nové vložit. Po třech letech pilného a vytrvalého tvoření byl rukopis připraven k odevzdání do tiskárny.

V dopise panu profesorovi (psaní je bez adresáta) z roku 1938 se Vaněk vyznává ze své vnitřní potřeby duše, která mu nedopřála klidu, až vyoportrétoval zemřelého

⁵⁶ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 7.

⁵⁷ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 138.

⁵⁸ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 369-371, 372-373, 374-375.

českého kantora a „rozsévače“ radosti, lásky k národu, obětavosti, mužnosti, kantora, jenž miloval svou rodinu a chudý horský lid. Nemohl nespojit s jeho postavou také idylický a šťastný život jak jeho samého, tak i matky a celé řady postav okolí Křemešniku: „Do tohoto světa, doufám, se může zadívat naše uštvaná a změkčilá doba, jako unavený poutník do čisté studánky, když nabírá z ní křišťálové vody plnou dlaní.“⁵⁹

4.2 Formální stránka a stručný obsah knihy

Román *Na krásné samotě* je rozdělen do 54 – poměrně krátkých - kapitol, které na sebe volně navazují. Kniha nese celou řadu autobiografických prvků. Vypráví o mladém knězi páteru Vlčkovi (tj. František Bernard Vaněk), jenž přichází se svou matkou sloužit na Křemešník. Seznamuje se s místním učitelem, řídícím Josefem Zahálkou, který „vládne“ zdejšímu kraji a především všechny udivuje svým životním optimismem a moudrostí. Jeho osobnost tvoří osu celého románu: „Prelát Fr. B. Vaněk vytvořil v hrdinovi své křemešnické idyly typ, který je zosobněním jarého životního optimismu a plno osobního a okouzujícího svérázu. Je výrazem autorovy víry v lidskou dobrotu, a jenom kněz v něm dovedl uvidět mnoho z oněch vnitřních barev, které světskému oku často unikají nebo nabývají jiného odstínu.“⁶⁰ Nezanedbatelnou úlohu má i jeho rodina – paní řídící, děti a také pes Husar. Značnou část románu tvoří popisy přírody, krajiny, což je podrobně rozepsáno níže, dále charakteristiky jedinečných, svébytných obyvatel vrchu Křemešník a venkovanů žijících v jeho blízkosti. Autor nás seznamuje s lidovými zvyky a tradicemi, dává nám nahlédnout i do historie Křemešniku. Vše je vnitřně podmalováno náboženskou vírou a zbožností. Celé dílo působí uceleně, dějově není složité, přesto nebudí dojem jednoduchosti. Je plné nádherných obrazů, laskavého humoru i dojemných chvil, ženoucích až k slzám, moudrých úvah a citátů.

⁵⁹ MZA v Brně – SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 412-413.

⁶⁰ MZA v Brně - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 4, fol. 189 – výstřížek z *Týdeníku z Českomoravské vysočiny* ze dne 3. února 1938.

4.3 Líčení přírody

Vrch Křemešník (765 m) je nejvyšším vrcholem Pelhřimovska. Leží 9 km jihovýchodně od města Pelhřimov na Českomoravské vrchovině. Na jeho vrcholku, uprostřed rozsáhlých lesů, byl v 1. polovině 18. století postaven poutní kostel Nejsvětější Trojice.⁶¹ Ke kostelu vede zhruba kilometrová křížová cesta. V těsné blízkosti kostela stojí nedokončená stavba romantického Větrného zámku z roku 1930. Křemešník byl vyhledávaným poutním místem také díky studánce s léčivou vodou, u níž byla roku 1689 vystavěna kaple.⁶² Pramen, který dosud vyvěrá, protéká stříbrnosnými rudami a je slabě radioaktivní. Ve vrcholových partiích byla vyhlášena v roce 1985 přírodní rezervace Křemešník.

Popisy přírody kolem Křemešníku prostupují děj celé knihy. Dialogy střídá líčení krajiny, počasí, lesa a všeho, co k němu náleží. Dominantním prvkem ve Vaňkových výstižných popisech okolí Křemešníku jsou četné personifikace, které lze pozorovat téměř v každé dílčí charakteristice. Sám autor přírodu miloval, rád se vydal do lesa pro načerpání nové energie; poskytovala mu radost a výbornou náladu. Naopak v těžkých časech v ní hledal útěchu, širokým výhledem do celého kraje léčil smutek a vnitřní bolest. Za svého pětiletého pobytu na Křemešníku přilnul k přírodě tak těsně jako k místním lidem, stejně tak i jeho matka: „...si teprve jasně uvědomili, že se tu vkořenili jako dva stromy do jedné kamenité půdy, jeden vzduch dýchali, ať je hladil vánkem a líbal nebo jim hromem zaduněl. Že tu jako dva stromy kořeny, korunami do sebe prorůstali... Celou přírodu že tu denně prostupovali, s jejím životem jako se svým cítili...“⁶³ Nejspíše z tohoto důvodu autor oživuje přírodní jevy, polidšťuje rostliny a přírodniny. Hvězdy na obloze jsou pro něj sestry, jimž vypráví křemešnickou pohádku, tři boudy v řadě na volném prostranství přirovnává k vojákům, stíny stromů se protahují jako ruce kostlivců, tisíce polí a luk mluví zelení, jaro se dotýká země, cesta se jízlivě směje, lesy si oddychují, slunce se loučí. Vrch Křemešník spatřuje jako vládce okolí: „Křemešník vévodící celému kraji zdál se teď ve svém majestátě jako král oděný v černý háv. Jeho úpatí bylo lemováno širokým, bílým pásem; toť jako královská, hermelínová vlečka, stříbrnými paprsky slunce protkána. Ale nezdálo se, že je to král

⁶¹ Fotografie kostela – viz příloha č. 4.

⁶² Fotografie kaple se studánkou – viz příloha č. 5.

⁶³ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 236.

mocný, obávaný; byl to vládce dobrý, stále zadumaný, kterak by učinil šťastným celý kraj.“⁶⁴

Vaněk oplýval neuvěřitelně bohatou slovní zásobou, kterou využíval zejména při popisech přírody, něžných, velmi citových, emočně silných. „Obyčejnou“ skálu dokáže vylíčit v nejnádhernějších barvách: „Příroda zná dobře tuto svou perlu. Proto ji zrána omývá mlha svým závojem a větérek jí ovívá hlavu svým vzdušným vějířem. Potom ji zase slunce líbá po celý den svými paprsky, zahřívá ji horkým dechem svého srdce. Ještě večer se s ní nemůže rozloučit, posílajíc jí na pozdrav nové, nové obláčky, zlatém lásky vroubené. Na dobrou noc nesčetný sbor lesních pěvců, když ji po celý den laskal svými perutěmi, oblévá symfonií svých roztoužených citů, podmalovanou pohádkami staletých buků.“⁶⁵ Zmíněnou pasáž mohl napsat pouze člověk obdivující a milující svou zem a vše, co zrodila, člověk, jenž umožňuje čtenáři spatřit přírodu jako laskavou a čistou, k lidem přívětivou.

Čtenáři zaslali Vaňkovi velké množství lichotivých dopisů, v nichž nešetří slovy chvály; pasáže o přírodě a krajině se všeobecně líbily. Učitel češtiny, jistý Kaštil, sděluje Vaňkovi, že jeho *Krásnou samotou* nahradí čítanky a mluvnice, které se mu nedostávají: „První, nač terciány upozorním, budou krásná líčení přírody, kterými je kniha prostoupena. Právě je mám tomuto literárnímu druhu učit a hošící se dosti těžce propracovávají od „příjemného“ vypravování a popisu k „výšinám“ opravdového líčení.“⁶⁶ Osoby čtoucí Vaňkovu *Samotu* mohou sledovat a následně se přiučit, jakými netradičními prostředky a stylem je líčení přírody vyjádřeno. Především se však mohou těšit z krásy a bohatosti českého jazyka, nepřeberného množství netradičních formulací a výrazů.

4.4 Tisk, vydání, ilustrace

Téměř tři roky František Bernard Vaněk neúnavně pracoval na uspořádání jednotlivých kapitol *Samoty*, které nejprve vycházely v Týdeníku. V roce 1938 poprvé vyšla kniha jako souborný, ucelený, úplný román. *Na krásné samotě* vydala tiskárna Emila Šprongla v Pelhřimově, druhé vydání v roce 1940 pak zajistily Českomoravské

⁶⁴ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 236.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 139.

⁶⁶ MZA v Brně – SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 344.

akciové tiskařské a vydavatelské podniky s filiálkou v Českých Budějovicích. O poslední, v pořadí deváté, vydání knihy se v roce 2003 postaralo Karmelitánské nakladatelství, které tímto uctilo Vaňkovu památku – šedesát let od jeho smrti.

Z hlediska redakčních úprav se František Bernard Vaněk ukázal jako velmi svědomitý a důkladný autor. Ač měl za sebou téměř čtyřicetiletou zkušenost se sbíráním materiálu a psaním příspěvků do časopisu *Kazatelna*, kapitoly *Krásné samoty* pravidelně posílal svému synovci Dr. Janu Menšíkovi k prvnímu čtení. Dr. Menšík mohl Vaňkovi poskytnout cenné rady, neboť sám byl autorem několika literárně teoretických knih. Největší nepříjemnost řešil Vaněk s tiskem. Dopis z 9. září 1937 od synovce Dr. Menšíka svědčí o neserióznosti – v dopise bohužel nejmenované – tiskárny, která snad chce monsignora podvést: „Mluvil jsem včera se svým nakladatelem (Bursík – Kohout) o Vašem sdělení, že si tiskárna vyžádá asi 30.000 Kč. To je možné jen v tom případě, když Vás naivního a dětsky důvěřivého, chce pořádně natáhnouti. Má-li míti kniha asi 450 stran (25-28 tiskových archů), nemůže tisk i papír státi více než 20.000 Kč.“⁶⁷ Synovec v dopise varuje strýce Vaňka, aby se nedal napálit z důvodu, že „jde o panpátera“, „p. děkana“⁶⁸, a nabádá ho k vyžádání si rozpočtu jiných dvou až tří tiskáren. Vaněk se nakonec rozhodl pro osvědčenou pelhřimovskou Špronglovu tiskárnu, se kterou měl dobrou zkušenost z dřívější doby při vydávání časopisu *Kazatelna*.

Bylo též nutné vyřešit otázku ilustrací. Úkolu ilustrovat knihu se velmi rád zhostil učitel Vladimír Urbánek, jenž se s Vaňkem znal již z dřívějších dob: „Nedávno mi říkal náš společný přítel Dr. Fried, že skutečně hodláte vydat svého „Zahálku“ tiskem a že byste rád v něm viděl moje ilustrace. Mohu Vám prozraditi, že bych tu práci rád udělal a to zdarma a dokonale, neboť mě ta věc skutečně bavila tak, jak jsem Vám spontánně vyznal ve své adoraci Křemešníku.“⁶⁹ Urbánek doporučoval „pérové“ kresby, podle něj se ke knize nejlépe hodí, zatímco odsuzoval fotografie: „Fotografie nejsou vhodné a zabijí zcela styl knížky.“⁷⁰ Dále se zmiňoval o podstatných místech na Křemešníku, jež jsou důležitá pro vykreslení. Do čela knihy jako frontispic navrhoval jemně kreslený portrét starého Zahálky, kterého zvěční dle fotografie. Ilustrace sklidily velký úspěch, jak svědčí jeden z mnoha dopisů od nadšených čtenářů: „Velice

⁶⁷ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 398.

⁶⁸ TAMTÉŽ.

⁶⁹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁷⁰ TAMTÉŽ.

si této milé knihy vážím a jsem skutečně rád, že jsem si ji mohl opatřit v tak krásném illustrovaném vydání.⁷¹ Vaněk obdržel chválu nejen za ilustrace, ale také za celkovou krásnou vazbu: „A jak vkusně a jemně jste dal knihu vázati!“⁷² Urbánek dosáhl svého cíle – o učitelových ilustracích se pochvalně rozepsal i Josef Hůla v článku uveřejněném v *Týdeníku z Českomoravské vysočiny*: „Jeho pointilistická a šrafovací technika se uplatnila skvěle zvláště v podání křemešnické přírody, její melancholie, ticha a opuštěnosti, chvění vzduchu a mizení mlžných obrysů – oko, nadané malířským citem poznává naráz, že křemešnická idyla nemohla najít zpodobitele dokonalejšího.“⁷³ Sám autor knihy, F. B. Vaněk, se mohl těšit z nadšení čtenářů, kterým se líbil nejen obsah knihy, tak i z dalších doprovodných detailů, jimiž je kniha velmi dobře reprezentována.

4.5 Filmové zpracování románu

Po obrovském úspěchu knihy, všeobecně kladných kritikách a velikém zájmu čtenářů, se Vaňkovi začaly množit i nabídky k natočení *Krásné samoty* jako filmu. Monsignor se k potenciálnímu zrealizování filmu stavěl skepticky, nepřestal však přemýšlet a neváhal zjišťovat názory svých přátel na tuto záležitost. Scénář, který si nechal napsat jistým Kleinerem, rozeslal vybraným osobám a jejich mínění a postřehy považoval za seriózní a podstatné. Bohužel se setkával vesměs s negativními odezvami. Vaňkův blízký přítel František Sekanina bez skrupulí vyjadřuje svůj nesouhlas s filmovým zpracováním románu: „Tím zfilmováním „Krásné samoty“ jste mi však, pane preláte, moc velkou radost neudělal.“⁷⁴ Sekanina se přiznává ke svému bývalému nadšení pro kinematografii, kdysi prý si sliboval od vynálezu filmu divy a zázrak pro umění. Často navštěvoval biografické premiéry, především literární, setkával se ale – dle jeho pocitů – s nevydařenými kusy: „Ale čím víc jsem poznával, co dovedou bohapustí režiséři filmoví udělat z nejkrásnějších literárních předloh (Dostojevskij, Flaubert, Zola, Jirásek...), přestal jsem chodit do biografů a nevěřil byste, vzácný příteli, že jsem nebyl v biografu už plných šest či sedm let?“⁷⁵ Vaňkův přítel Sekanina se domnívá, že nelze vytvořit z knižní podoby hodnotný film, neboť se film a kniha

⁷¹ MZA v Brně – SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 252.

⁷² Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁷³ MZA v Brně - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 4, fol. 189 – výstřížek z *Týdeníku*

z *Českomoravské vysočiny* ze dne 3. února 1938.

⁷⁴ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁷⁵ TAMTÉŽ.

nemohou nikdy sloučit: „Pro film se musí komponovat zvláště; ale nikdy brát za podklad hotové dílo, které přec má své docela jiné tvůrčí a básnické zákony, než film. Ty dvě věci jdou skoro vždy křížem.“⁷⁶ Otevřeně pronáší svou obavu z případného vytracení se nálad, myšlenek a krásného citu, kterým je *Krásná samota* prostoupena; domnívá se, že film románu ztlumí či zcela vezme i humor některých scén. Celý svůj úsudek připisuje nedůvěře, již k filmu postupně získal.

Naopak A. M. Brousil shledává v návrhu scénáře i určitá pozitiva, přesto však upozorňuje Vaňka i na skutečnosti, které se mu zdají být nezdařené: „Scenář je a/ vypracován s citlivostí k románové předloze, b/ obratnější než předchozí, c/ má ušlechtilou náplň. Ale vadí mu stále a/ jistá literárnost, b/dialog dosud poněkud kazatelský a na konci příliš patetický a c/ příliš rozměrná poučnost scén školních.“⁷⁷ Scenář se mu jeví jako pouhý plán, v jeho uskutečnění záleží především na režii, hercích a celém štábu pracovníků, v neposlední řadě pak na producentovi. Zasláný scénář hodnotí veskrze jako povedený, skýtající záruku morální užitečnosti. Nezaručuje ale, že neselže umělecky. Na Vaňkovu otázku, zda má dát svolení k natočení filmu, Brousil odpovídá: „Toto rozhodnutí však musíte učiniti jen Vy sám. Snad jste se již natolik seznámil s poměry filmu, že víte, jak záleží na realizaci plánu ve filmu.“⁷⁸

Přes všechny své obavy se rozhodl Vaněk dát souhlas k filmovému zpracování jeho *Krásné samoty*. V rozhovoru s redaktorem Aloisem Melicharem z roku 1940 upřímně hovoří o svém váhání a rozmýšlení se, objasňuje, proč tak dlouho otálel se svolením k natočení filmu: „Ale obával jsem se, že by byl setřen s děje idylický jeho charakter, jeho pel intimacy, která vždycky je krásnější, čím je prostší. A také jsem nebyl bez obav, aby náboženský úsek knihy byl reprodukován dost decentně.“⁷⁹ Sám ale nakonec uznává, že pokud se film užije ve všeobecném prospěchu, poslouží lidem jako velké dobrodiní: „Je-li posláním knihy, aby byla rozsévačem dobra, může autor jen vítat, že zrna jeho knihy budou rozseta i na jiná pole, jako je filmové.“⁸⁰

U přípravy filmu byl monsignor neustále přítomen, film se tvořil za jeho přímé součinnosti, které předcházela vzájemná dohoda o celé konstrukci filmového zpracování. Vaňkovy zásady byly směrodatnými pro úpravu filmu a také se pevně dodržovaly. Celý děj filmu měl být budován na dobové realitě a za cíl si tvůrci vytyčili

⁷⁶ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁷⁷ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 364.

⁷⁸ TAMTÉŽ.

⁷⁹ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 4, fol. 178.

⁸⁰ TAMTÉŽ.

vykreslit věrný obraz doby z přelomu 19. a 20. století na Českomoravské vrchovině. Úkolem bylo tedy nejen splnit funkci kulturně dokumentární, ale i zachytit životní názor křesťanský, sociální citění; vylíčit ideální poměr venkovské školy a fary, podat krásu svébytnosti národa v české písni, zvycích a pověstech, upozornit na důležitost lásky k rodičům, dětem, chudině, k povolání, k přírodě. V divácích měl film vzbudit zájem o vše krásné, zvláště o umění a literaturu. Tvůrci slibovali nejkvalitnější kulturní zážitek: „Více než 20 nových motivů, řada originelních postav, které se v žádném českém filmu dosud neobjevily, poutavý a stále napínavý spád děje, ušlechtilý doprovod hudební a součinnost význačných představitelů umění hereckého jsou okolnosti, které dovolují, aby bylo možno mluvit o národním filmu českém, ryzí původnosti.“⁸¹ Ačkoli bylo natočení filmu naplánováno do detailů, k realizaci nikdy nedošlo. František Bernard Vaněk zemřel v roce 1943 a poválečná kinematografická tvorba se k tomuto záměru nevrátila. Je tedy možno pouze polemizovat, zda nezfilmování románu *Na krásné samotě* považovat za ochuzení a újmu české kinematografie, či nikoliv.

4.6 Úspěchy románu

František Bernard Vaněk sklídl se svým románem nevídaný, a pro něj jistě nečekaný a velmi překvapující, úspěch. V roce 1938 obdržel autor cenu České akademie duchovní, následující rok získal cenu České akademie věd a umění. Profesor Andrej Farkaš překládal *Krásnou samotou* do slovinštiny, zvláště pro potřeby učitelů a kněží. Celkem asi čtyřicet časopisů se rozepsalo o tomto románě. Recenze nešetřily chválou a uznáním. Prof. Ing. Jaroslav Urbánek upozorňuje dopisem Vaňka na článek v olomouckém časopise: „Včera v nedělním čísle „Našince“ je pěkná kritika Vašeho krásného románu od pana Sigis. Boušky.“⁸² K dalším obdivovatelům Vaňkova díla patřila spisovatelka a redaktorka Anna Ziegloserová, jež se v dopise autorovi svěřuje o svém uchvácení knihou a následném napsání zprávy do časopisu, který sama rediguje: „Posílám Vám číslo našeho Ženského Obzoru, revue českých žen, kde jsem napsala referát o Vaší jedinečně krásné knize a doufám, že si posudek se zájmem přečtete a budete se mnou spokojeni.“⁸³ Stanislav Svoboda ze Všeobecné nemocnice v Praze

⁸¹ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 4, fol. 178.

⁸² MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 401.

⁸³ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

oznamuje Vaňkovi zprávu o spisovatelce Růženě Jesenské, jíž se román velmi líbil, bohužel její zdraví je velmi podlomeno, tudíž nemůže uskutečnit plánovanou cestu na Vysočinu: „Dovoluji si sdělit, že spisovatelka Růž. Jesenská, švakrová mého bratra, chystala se letos přes svůj pokročilý věk navštívit Pelhřimov a místo děje *Na krásné samotě*, že však to bude sotva možné; jest v poslední době vážně nemocna.“⁸⁴ Básník Petr Bezruč se neostýchal přiznat, že román četl několikrát a na základě četby zatoužil poznat Křemešník; Xaver Dvořák prohlásil, že tento spis je velikým překvapením pro literaturu, a literární kritik prof. F. Strojček psal o románu jako o pýše každé knihovny. V neposlední řadě i pražský arcibiskup, kardinál Karel Kašpar, vyjádřil své hluboké uznání: „Nemám sice času na čtení zábavních knih; ale Vaši „Na krásné samotě“ jsem přečetl od začátku do konce. Snad proto, že tak poutavě líčí ideální poměr, jaký býval mezi školou a farou, v jakém sám jsem vyrostl.“⁸⁵ Děkuje monsignoru Vaňkovi za krásné hodiny, které jemu i všem čtenářům knihou přichystal, netají se nadšením z knihy: „Přál bych si, aby nejen knihovny – bez rozdílu – knihu zařadily na čestné místo, jaké právem zasluhuje, ale i jednotlivci spis ten šířili mezi známými! Každý jest nadšen ušlechtilým; vábivým, místy až rozmarným líčením života na Křemešníku! Rád jsem ji doporučil i v Pražském ordinariátním Listu!“⁸⁶

František Bernard Vaněk přišel se svým románem v době, kdy literatura byla silně poznamenána dramatickými událostmi 30. let 20. století. Společnost zasáhla duchovní a hospodářská krize, obyvatelé museli čelit nástupu fašismu, byli zmítáni pocity zmaru a chaosu. Čeští spisovatelé se začínali sjednocovat a bránit národní svobodu, literatura zvažněla – obecně se vracela k hodnotám a snažila se najít a zachytit to, co je důležité. A v tomto nelehkém čase vydala Špronglova tiskárna románovou idylu, jež svou laskavostí a naplněností dobrem pohladí každého čtenáře po duši. Reakce na sebe nenechaly čekat, auskultant Miloslav Hapl napsal Vaňkovi: „Prosím Vás o laskavé podepsání této líbezné knihy, které se dostalo našemu národu právě v době, kdy takových čistých studánek nejvíce potřebuje.“⁸⁷ Obdobný názor sdílela i již výše zmiňovaná redaktorka *Ženského Obzoru*, Anna Ziegloserová: „Takových knih je nám zejména nyní, třeba!“⁸⁸ Akademický malíř a profesor Antonín Kameník byl potěšen i originalitou a neobvyklostí práce daného období konce třicátých let:

⁸⁴ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 361.

⁸⁵ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 7.

⁸⁶ TAMTÉŽ.

⁸⁷ TAMTÉŽ, fol. 17.

⁸⁸ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

„Blahopřeji Vám upřímně a jsem šťasten, že naši lidé již vybredli z těch moderních braků a dovedou uznat práci, která vytryskla z čistého srdce.“⁸⁹

Čtenáři si povšimli přínosu, jenž román *Na krásné samotě* poskytl, a to v oblasti charakterizování českomoravského kraje: „Ale i velkou cenu dokumentární bude mítí Vaše dílo pro budoucnost, vedle hodnoty umělecké. Vzpomněla jsem si při přečtení prvních kapitol na svoje dětství a mládí, kdy jsem žila na venkově docela samotářsky u svých rodičů, a také se u nás dodržovaly různé staré zvyky.“⁹⁰ Stejného mínění je i jistý Poláček, jenž je přesvědčen o nesporném významu díla pro Vysočinu, který se ale projeví až postupem času. Josef Hůla v článku, uveřejněném v *Týdeníku z Českomoravské vysočiny*, hovoří též o zachycení křemešnického prostředí a duše kraje, života, bídy, práce a zbožnosti lidu. Domnívá se, že vyzrálé slovesné umění díla dovede nejlépe ocenit krajan, znající z vlastní zkušenosti Křemešník a okolí. Očekává, že díky románu vejde v povědomí čtenářů kraj českomoravský, ti si ho oblíbí a poznají jeho půvab: „Věřím, že křemešnická idyla „Na krásné samotě“ proslaví náš kraj asi tak, jako přiblížily kouzlo a kolorit jiných českých krajin všemu čtenářstvu např. práce Jiráskovy, Baarovy, Klostermannovy, Mršítkovy aj. I to je zásluha neposlední a práce nedocenitelné hodnoty propagační.“⁹¹ S jistotou Hůla vypovídá o zdařilosti knihy, o Vaňkově jedinečném umu postihnout typické rysy krajiny: „Autor zachytil ve svém díle šťastně a rukou bezpečnou všechny znaky typicky křemešnické, dovedl v čtenáři rozvlnit a vzkřísit ony asociace, které činí Křemešník Křemešníkem – s jeho tichem, steskem samoty, nedozírnými pohledy do kraje slavné minulosti, sněhovými vánicemi a vichry, bijícími do staré věže, střech a ambitů. Ani jeden z náhodných cizinců nedovedl na kouzlo Křemešníka zapomenouti. A nezapomněl tím spíše spisovatel a básník, který tak hluboce nahlédl i do duše našeho lidu velkého člověka pana řídícího Zahálky, bez něhož býval Křemešník dříve nemyslitelným.“⁹²

Děkan Vaněk obdržel dopis od jisté Anny Jungové s informací o přednášce na schůzi Ústředního spolku učitelských penzistů konající se v Praze, kde pan ředitel Josef Mašek – bývalý řídící učitel – recitoval úryvky z *Krásné samoty*. Jungová píše o přeplněném sálu a neutuchajícím srdečném potlesku. František Bernard Vaněk si po této vynikající zprávě nechal detailně referovat o přednášce přímo od přednášejícího

⁸⁹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁹⁰ TAMTÉŽ.

⁹¹ MZA v Brně - SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 4, fol. 189 – výstřížek z *Týdeníku z Českomoravské vysočiny* ze dne 3. února 1938.

⁹² TAMTÉŽ.

Josefa Maška. Dotyčný potvrdil slova Anny Jungové: „To bylo smíchu na všech stranách a při všech kapitolách. A co zvláštního: potlesk nenechalo si obecnstvo až na konec přednášky, ale tleskalo po každé kapitole.“⁹³ Mašek označuje Vaňka zapadlým vlastencem a Místrem spisovatelem a přeje mu zdraví a dobrou náladu, aby mohl napsat ještě několik takových knih jako je spis *Na krásné samotě*.

Nevídaný úspěch románu ze strany kritiků, významných literárních osobností i „obyčejných“ čtenářů Vaňka povzbudil k další beletristické činnosti: „Kritika prof. Strejčka, češtináře prof. Hůly, a řada jiných mě lákají, abych nyní beletristické péro již neodkládal, že prý nemáme dnes kněze povídkáře; ale zdá se mi, že přicházejí už – pozdě.“⁹⁴ Zahájil tedy další prozaickou tvorbu, avšak román *Na srdci* z roku 1942 se nikdy neseťkal s tak ohromným úspěchem jako spis *Na krásné samotě*.

⁹³ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

⁹⁴ MZA v Brně – SOkA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 412-413.

5 Kontakty F. B. Vaňka s českými spisovateli

5.1 Otokar Březina

Básníka Otokara Březinu přivedl na Křemešník za F. B. Vaňkem roku 1903 jeho velký přítel František Bílek. Dva dny, jež Březina na samotě strávil, hodnotí děkan Vaněk jako proudění nového zrání a vyššího života. Zpočátku Vaňka překvapilo, ale také zaujalo básníkovo mlčení, nereagování na všední hovory. V pokoji se pouze rozhlížel, jako by nedůvěroval novému okolí: „...napřed chtěl sondovat, zda by zrno nepadlo na skálu nebo do trní.“⁹⁵ Poté, co se přesvědčil, že přátelé a lidé kolem něj mají zájem o jeho slova, začal mluvit. Vaněk Březinovu mluvu přirovnává k řeči z jiného světa, byl jí – a nejen on – naprosto ohromen: „Tak hluboce a poutavě nikdo nemluvil. Nebylo divu, že jsme ztichli, jeden po druhém, a zdálo se nám, kdybychom byli promluvili, že by to bylo znesvěcení velebné chvíle, drsné zaskřípání smyčce do duchových melodií harfy, jež zpívala hudbou pramenů o nejjemnějších záhadách života. Až na dno tajemství života a světa usiloval vniknouti sotva kdo jiný víc než Březina.“⁹⁶ Vaněk nesmírně obdivoval také Březinův rozhled, jeho schopnost promlouvat o vědě, chemii, filozofii, hvězdářství, historii, geologii, poezii a umění s exaktní znalostí a opravdovostí. Všechny strhoval proudem svých myšlenek a slov: „Každé jeho slovo bylo zralé zrno, žádné přebytečné nebo chybějící. Po proudu myšlenek, jimiž pokrýval přítomné jako zlatou lávou, se někdy odmlčel. A tu pohlédly jeho krásné a magické oči silnými skly na jednoho po druhém a pronikaly jejich duše do posledního koutečku.“⁹⁷ Slova Březiny prý nestudila, byla proteplena láskou a lidskou dobrotou.⁹⁸

Vaněk vzpomíná v románu *Na krásné samotě* na setkání Otokara Březiny a řídícího Josefa Zahálky – dvou naprosto odlišných povah, návyků a jednání – na Křemešníku. Právě ve chvíli, kdy básník hovořil o Andělu žní, smrti, až sejme bělmo z očí slepců, kteří teprve uzří přehodnocení všeho poznání, smyslů, času a záři nového světa, se Zahálka přihnul s dudami a uvítal Březinu písní „*Holka modrooká, nesedávej u potoka!*“, poté ho objal a básníka zhodnotil: „Skořápka malá, duch velký!“⁹⁹ Zahálka

⁹⁵ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 168.

⁹⁶ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 157.

⁹⁷ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 169.

⁹⁸ Kapitola o Otokaru Březinovi se nalézá v knize *Vlaštovky se vracejí*, s. 157-167.

⁹⁹ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 170.

pokračoval ve svém monologu a přirovnal Křemešník k Pražskému hradu za Rudolfa II.: „Tehdy se na Hradě střídali samí hvězdáři, malíři, sochaři, tehdy si tam ruce podávali samí alchymisté a lazebníci. Tady teď taky: odejde odtud Sova, přijde F. X. Svoboda se svou Růženkou, sotva jsou pryč, přijde Šalda, potom Deml, a když ten zmizí, je tu Březina.“¹⁰⁰ Na básníkově tváři se v tu chvíli již objevil úsměv a oči mu mile, dětsky zaplály. V kostele pan řídící stačil ještě Březinu, abstinenta, varovat před duplákem a dovoloval mu pít jen z kalíšku. Setkání Zahálka završil dotazem – zeptal se Březiny, zda již dostal nějaký pochvalný dekret od okresní školní rady. Když básník odpověděl záporně, Zahálka se vítězoslavně rozesmál a prohlásil: „A vidíte, já taky ne! Tak jsme na tom oba stejně!“¹⁰¹ Dle Vaňka se Březina rozesmál tak upřímně, jako každý jiný smrtelník. Při odchodu a loučení projevil pak svou velkomyslnost a shovívavost k jiným, jak vzpomíná děkan: „Když jsme sestupovali s Křemešníka a p. řídící Zahálka se s námi rozloučil, prohodil kdosi, že bylo na jeho humoru znát samorostlost lesa a samoty. Ale Březina taktně se ho ujal: „Jen vzpomeňte, jak byl z nás nejčastěji na výši situace!“¹⁰²

Vaněk v románu popisuje i nezapomenutelný zážitek, kdy za letního večera spolu s Březinou a další společností pozorovali z Křemešníku západ slunce. Březina se díval do „tajemných dálek“ a mlčel, byl ponořen do hlubin svých vnitřních vznícení, do svých apokalyptických snů. Poté, co kdosi z přítomných do ticha zatoužil po přítomnosti malíře, aby tu krásu mohl zachytit štětcem, dodal Březina tiše: „Zbláznit by se musel“ a dále mlčel. Vaněk tak poznal básníkovu přesvědčení: „Bylo to credo jeho života a básnického díla: Jak jsme malí a poníženi, když promluví samo božské umění a když vezme do ruky svůj štětec příroda!“¹⁰³

Monsignor básníka reflektoval i jako člověka milujícího lidovou prostotu, člověka s výhradně českou duší. Tuto stranu básníkovu charakteru poznal při návštěvě svého domečku v Pelhřimově, kde měl sbírku starožitností a lidových předmětů – skleněné obrázky, vyšívané koutnice, malované truhly a džbánky, mamince přeslice, a další. Každou maličkost básník s vážností pozoroval. Po pečlivém prohlédnutí si celé světnice div nezatleskal rukama a stále opakoval: „To je milé, to je to tu krásné!“¹⁰⁴ O to větší překvapení čekalo Vaňka při navštívení Březinova bytu. Tušil stěny

¹⁰⁰ Vaněk, František Bernard. *Na krásné samotě*, s. 170.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, s. 177.

¹⁰² Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 158.

¹⁰³ TAMTÉŽ, s. 158.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 159.

vyzdobené originály, olejomalbami, temperou, perem či tužkou; různá zákoutí s piedestaly, na nichž se vyjímají poprsí velkých mužů, a další umělecké klenoty, starožitnosti. Těšil se na krásné obydlí, avšak první okamžik po spatření Březinova příbytku vyjadřuje pouze jedním slovem – zklamání. Tři malé místnosti s pár kusy velmi starého nábytku, k němuž patřila železná sklápěcí postel, dřevěné umyvadlo, několik prostých, rovných stolků a sedm knihoven bez skla i bez záclon, zato ale napěchovaných knihami. Nad jednou z knihoven stála básníkova busta zhotovená Bílkem, na zdi viselo několik Bílkových kreseb: „To byl byt hodný chudého klášterníka z nejhudšího kláštera, k němuž je třeba přimyslet jen klausuru. Ač se na tebe usmíval zevšad čistotou a dýchal srdečností, přece tě celé obydlí překvapuje, napíná: Proč taková asketická jednoduchost? Proč ta dobrovolná chudoba?“¹⁰⁵ Březina žil v samotě a chudobě, nepohrdal ale světem a jeho dary – v bytě měl vše, co nutně potřeboval. Dle Vaňka žil básník jiný, vyšší život: „Jeho vesmírný svět se rozklenul příliš vysoko, než aby očima země jej dohlédl. A proto, když chtěl do tohoto vysněného, hymnického světa, do jeho tajemných dálek na víchrných křídlech dolétnout, musel odhodit všechno, co by je zatěžovalo, co by je k této zemi hmotně vábilo a strhovalo.“¹⁰⁶ Jednoduchost a chudoba byla nezbytností Březinovy osoby, považoval se za poutníka, jenž si na cestu bere jen nejpotřebnější věci. K načerpání energie, získání uklidnění, jako zdroj posily sloužila Březinovi fotografie zavěšená nad postelí, na níž byla zachycena usmívající se básníkova matka. Vedle matčina obrázku se nacházely další tři fotografie: Smetany, Březinova rodného domku a hrobu rodičů s vysokým křížem u jejich hlav. František Bernard Vaněk píše o stavu své duše, kdy do bytu vcházela žíznivá a dychtivá; příbytek opouštěla pak „nebeskou rosou pokropená.“¹⁰⁷

Otokar Březina – pro monsignora Vaňka světový poeta, největší český básník, „orel kroužící u slunce“, „dobyvatel nesmrtelnosti“, „stavitel majáku věčna“, „prorok tajemných dálek“, „bard absolutna“. „Básník, v jehož myšlenkový svět, nebesky vznešený a čistý, bylo dopřáno vstoupiti málokterým vyvoleným, a to ještě jen ve chvílích posvěcení.“¹⁰⁸

¹⁰⁵ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 164.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 166.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 161.

5.2 Jakub Deml

Básník a spisovatel, kněz Jakub Deml, měl pro své dílo i způsob života neustálé spory s církevní vrchností; ve volném seskupení katolických autorů zaujímal místo odbojníka.¹⁰⁹ Tuto tezi ve svých vzpomínkách potvrzuje i F. B. Vaněk – píše o Jakubu Demlovi jako o církevním a literárním bouřlivákovi.

Jakub Deml přispíval kázáními do Vaňkova časopisu *Kazatelna* především v počátcích jeho založení. V této době – prvním desetiletí dvacátého století – si také s děkanem korespondovali. Dochovalo se osm dopisů z let 1903-1909. Z dopisů je cítit pokora a respekt vůči Vaňkovi, kdy Deml píše: „...dovoluji si poslat...“. Deml ubezpečoval Vaňka, že se nebude zlobit, pokud by nechtěl Demlovu práci – primiční kázání – otisknout: „Bud’te však ujištěn, když ji nepřijmete, že nikterak se nebudu na Vás proto hněvati.“¹¹⁰ Vaňka v dopisech oslovuje „milý příteli“, „můj milý“, „drahý příteli Františku“, „bratře“, „milovaný“, z čehož vyplývá, že si byli velmi blízcí. Vaněk tvrdí, že Demlovy články uveřejňoval rád, a vzpomíná na jeden týden, kdy ho Jakub Deml zastával na Křemešniku, neboť Vaněk musel odjet do Pelhřimova. Deml pobýval na farnosti s Vaňkovou matkou: „A hospodařil tam na faře s mou maminkou tak krásně, že se do něho zahlédla, a já jsem se potom až bál, aby si nepopletla, který z těch obou synáčků je ten její.“¹¹¹ Deml sám v korespondenci často děkanovu maminku pozdravuje.

Deml Vaňka navštívil v Pelhřimově dvakrát – poprvé neohlášen spolu s dalšími dvěma přáteli: „Jednou odpoledne mě přepadli na děkanství tři poutníci: Deml, Stříž, Florian a celý jejich zevnějšek, zvláště jejich kalhoty a boty mluvily o pohrdání tímto světem a jeho marnostmi.“¹¹² Další setkání proběhlo při pohřbu Otokara Březiny v roce 1929, Jakub Deml Březinu pochovával. Od té doby se delší dobu nestýkali. Najednou ale přišel monsignoru velký balík knih z Tasova – odesílatelem byl Jakub Deml. Zasílal mu knihy, jež vydal svým nákladem a které od něj nikdo nekoupil. Ujišťoval Vaňka, že pokud si knihy nechá, víc mu jich nikdy nepošle. Vaněk potvrzuje Demlova slova – nějakou dobu prý skutečně z Tasova žádné knihy nedostával. Pouze ale chvíli: „Potom

¹⁰⁹ Balajka, Bohuš, Soldán, Ladislav, Charous, Emil. *Přehledné dějiny literatury II*, s. 134.

¹¹⁰ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Různá, inv. č. 5, sign. X15kr4, č. k. 2.

¹¹¹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 67.

¹¹² TAMTÉŽ.

docházely zase a já si je zas ponechával a vždycky v duchu vzkazoval do Tasova: Jakube Demle, jen všechno, co vydáte, posílejte dále!“¹¹³

Jakuba Demla spojovalo velké přátelství nejen se samotným Františkem Bernardem Vaňkem, ale především s Františkem Bílkem. Esej o Bílkovi, s názvem *Slovo k otčenáši Františka Bílka*, byla Demlova první práce, již debutoval v roce 1904. V dopise Vaňkovi, z něhož zbylo pouze torzo, sděluje svůj názor na Bílkovo dílo, které vycházelo v sešitových cyklech: „Můžeme směle říci, toto vydání Bílkových prací je unikum i v té záplavě uměleckých publikací domácích a předčí je všechny stylovou i myšlenkovou jednotou, a co nejvýznamnějšího pro nás kněze: svým čistě křesťanským duchem, náboženskou vroucností!“¹¹⁴ Velmi překvapivým se mi jeví fakt, že Deml, ač mohl být velmi spokojen se svou literární prvotinou, se Vaňkovi vyznává v dopise z roku 1904 ze svého trápení, starostí a pocitů vnitřní nespokojenosti: „A radostného nemohu Vám říci ničeho: mou radost a život můj můžete posoudit z toho, že i taková okolnost jako je literární debut – kniha, která má za nedlouho býti uveřejněna s mým a Bílkovým jménem: nechává mne lhostejným. Jednak proto, že se v této době, kdy kniha má vyjít, za svou práci stydím – pravím Vám to zcela upřímně, a mám pro to důvod: určil jsem si metu: a já ji svou knihou nedosáhl...“¹¹⁵ Deml Vaňkovi důvěřoval, bez ostychu mu sděluje, že se za svou knihu stydí, ukazuje Vaňkovi dle něj největší nedostatek práce, nazývá ji ruinou, mdlobou: „Slova má měla omráčit, usmrtit všechny živé a vzkřísit je k novému životu – a kniha dále ku konci umírá sama, aby více neožila.“ Deml se neváhá Vaňkovi zmínit, že i František Bílek po přečtení *Otčenáše* nešetřil uznáními: „Dává mi chválu, jakou vůbec člověk může dát, chválu, že ji pochopím teprve po letech a už mi bude velice zle, až budu nemocen, až budu opuštěn...“¹¹⁶ Ani tehdy však nepřestává psát o psychické bolesti a utrpení, jež prožíval: „Ostatně, co se mých bolestí dotýká, nebudu Vám psát. Jsou to bolesti přítomné, a to víte, těm nelze najít konce – později teprv berou na sebe určitý tvar, čistí se a mluví samy.“¹¹⁷ Slíbil Vaňkovi, že až se potkají, bude mu vše vyprávět.

Všech osm dochovaných Demlových dopisů je prostoupeno melancholií, pesimismem, skepsí. Za největší zármutek považuje svou velkou opuštěnost: „To je má

¹¹³ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 69.

¹¹⁴ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Různá, inv. č. 5, sign. X15kr4, č. k. 2.

¹¹⁵ TAMTÉŽ.

¹¹⁶ TAMTÉŽ.

¹¹⁷ TAMTÉŽ.

bolest: a nutná, neboť tu nemám potřebného klidu a svobody – nenašel jsem bratra.“¹¹⁸
Na druhou stranu hledá Boha a samotu, touží po klidu a volnosti v studiu mystiky.

Pro Demlův život byly příznačné často dramatické rozchody s jeho přáteli, zaviněné jeho povahou. V korespondenci se ale ukazuje jako nespěšný, plachý člověk, jemuž nejlépe svědčí žití bez jakýchkoliv shonů a chaosu, bez lidí: „Můžete, můj milý, odpovědět, že není třeba se mě bát. Dovedu mlčet, trpět i poslouchat... Lidí se bojím, proto miluju knihy a přírodu.“¹¹⁹

Z dopisů číší upřímnost, pokora, hlavně však – jak je již uvedeno výše – nejistota, pocity zmaru, nedůvěry v sebe sama. Jak Vaněk na dopisy odpovídal, může poskytnout výzkum osobního fondu Jakuba Demla. Takto je možno se pouze domnívat, zda se Vaněk snažil o poskytnutí naděje v lepší zítřky. Patrně Demla podporoval, usiloval o vnuknutí chuti do života a optimističtější vyhlídky. Jakub Deml si toho velice vážil: „Děkuji Vám vroucně za Vaši lásku a obětavost!“¹²⁰ Vztah Demla k Vaňkovi vystihují nejlépe dvě slova, jimiž se s děkanem v psaní loučil: „Miluji vás...J. Deml“¹²¹

5.3 Jindřich Šimon Baar

S Jindřichem Šimonem Baarem, knězem a spisovatelem, zaměřujícím se zvláště na zachycení života na Chodsku, se František Bernard Vaněk stýkal na schůzkách Katolické moderny¹²² a na schůzích Jednoty katolického duchovenstva¹²³. Často si také korespondovali. Vaněk charakterizuje Baara především jako ohnivého řečníka statné postavy a pádné ruky, jež psala silným rázovitým rukopisem.¹²⁴ J. Š. Baar přispíval do Vaňkovy *Kazatelny*, nezapomínal ale ani na děti – v Pelhřimově bylo vtištěno 50 000 výtisků jeho veršovaných deklamovánek *Bolestné vánoce* a *Radostné vánoce*.¹²⁵

¹¹⁸ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Různá, inv. č. 5, sign. X15kr4, č. k. 2.

¹¹⁹ TAMTÉŽ.

¹²⁰ TAMTÉŽ.

¹²¹ TAMTÉŽ.

¹²² Katolická moderna – české katolické literární hnutí, které se později transformovalo na církevně opravné hnutí navazující na evropský katolický modernismus. Hlavním cílem Katolické moderny byla snaha přiblížit českou křesťansky orientovanou literaturu soudobým literárním proudům.

¹²³ Jednota katolického duchovenstva – usilovala o zlepšení hmotného a právního postavení kněžstva a reformování církve, nezasahovala však do oblasti věroučné a dogmatické. Jednotě šlo o zvelebení katolického náboženství a jeho očistění od dobových nánosů, a také o intelektuální a mravní povznesení národa.

¹²⁴ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 78.

¹²⁵ TAMTÉŽ.

Vaněk píše ve *Vlaštovkách* o často odlišném nazírání Baara na různé skutečnosti, nedržel se zaběhnutých linií: „Baar ve svých názorech nechodil rád vyšlapanou pěšinkou, ale na cesty srázné a nebezpečné vstupoval.“¹²⁶ Monsignor nechápal způsob, jak Jindřich Šimon Baar řídil Jednotu katolického duchovenstva ve funkci předsedy. Jeho názory se s Vaňkovými výrazně křížily, stejně tak jako s názory Xavera Dvořáka¹²⁷: „...ale nezašel tak daleko jako Xaver Dvořák. Ale i ten se z nebezpečného scestí včas vrátil a mohl ulehčiti vnitřní zápas Baarův, který katolickou basi svého myšlení nikdy neopustil.“¹²⁸

Vaněk nesouhlasil ani s Baarovým odchodem do předčasné penze: „Padesátiletý, zdravý kněz na odpočinek? Dnes, kdy je nedostatek duchovenstva čím dál tím bolestnější? Bude se ti stýskat po kazatelně, po zpovědnici, po škole a po nemocných!“¹²⁹ Přestože se v lecčem neshodli a často se osobně, či písemně dohadovali, byl mezi nimi vztah, jenž se rozhodně nedá nazvat nepřítelstvím, nebo rivalstvím.

Jindřich Šimon Baar poslal Vaňkovi svou *Hanči*¹³⁰ i s věnováním.¹³¹ Děkan mu záhy navrhl její zdramatizování a zhudebnění a dovolil si mu také naznačit postup jednotlivých jednání. Baar nadšeně souhlasil; v korespondenci, kde Vaňka oslovuje „Můj drahý Francí“¹³², sděluje, že zhudebnění svěří svému příteli Jindřichu Jindřichovi.

Jak z dopisu, tak z Vaňkových vzpomínek je patrný Baarův zvláštní a svérázný smysl pro humor. Poté, co mu děkan povídku *Hanče* pochválil, píše Baar: „Do třetice všeho dobrého! – řekl jsem si a pohladil se po hlavě. Zdá se mi totiž, že jsem přece asi napsal silnou věc, když mi radíš postavit ji na jeviště.“¹³³ Vtipně se vyjadřuje i o redaktorech: „Tihle redaktoři – no – Pán Bůh holt je stvořil jako metlu na nás nekázané spisovatele.“¹³⁴ O Baarových žertech nejlépe vypovídá historka, kterou Vaněk popisuje ve *Vlaštovkách*: „Jednou mně přinese listonoš korespondenční lístek a pomalu mi jej odevzdává, jakoby se s ním nerad loučil, a nějak nápadně, potutelně se na mne,

¹²⁶ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 78.

¹²⁷ Xaver Dvořák (1858-1939) = český básník a publicista katolické orientace. Kněz, spolu s J. Š. Baarem spoluzakladatel reformní Jednoty katolického duchovenstva.

¹²⁸ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 78.

¹²⁹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 79.

¹³⁰ Povídka „Hanče“ z roku 1917.

¹³¹ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 80.

¹³² MZA v Brně – SokA Pelhřimov, F. B. Vaněk, karton č. 1, fol. 294.

¹³³ TAMTÉŽ.

¹³⁴ TAMTÉŽ.

pana děkana, usmívá. Když zavřel dveře, čtu lístek od Baara, hustě psaný, který končí: „Libá Tě Tvá Bára.“¹³⁵

5.4 Petr Bezruč

Geniální samotář, jenž blíže k sobě připustil jen několik přátel – Petr Bezruč.¹³⁶ Mezi Bezručovy přátele patřil akademický malíř, profesor Antonín Kameník z Prostějova, který v podstatě fungoval jako prostředník mezi F. B. Vaňkem a Petrem Bezručem. A právě profesor Kameník psal Vaňkovi do Pelhřimova o Bezručově nadšení z *Krásné samoty* a jeho touze poznat Křemešník. Kameník ujišťoval monsignora, že jakmile se uklidní poměry, zaveze třiasedmdesátiletého Bezruče ihned na Křemešník. Uplynuly dva roky a Petr Bezruč s Kameníkem se neobjevili, Vaněk vzpomíná: „Už jsme se skoro vzdali naděje pozdravit na Křemešníku největšího žijícího českého básníka, když tu Jindřich Černý uveřejnil svůj článek 5. října loňského roku ve *Venkově* a v něm prozrazuje: Petr Bezruč nazval Vaňkovu Krásnou samotu skvostem a napsal mi, že ji četl už po páté a stále se k ní vrací.“¹³⁷ Vaněk znovu uvěřil přání Petra Bezruče uvidět Křemešník a slibu profesora Kameníka. Bohužel, nedočkal se jich. Nalíčil proto – dle vlastních slov – partičku spolu s akademickým malířem Chrámového družstva Františkem Vondráčkem: „Nakreslil jezdce, který jede tryskem na řeckém mythologickém voze po cestě ke Křemešníku, a já jsem připsal pod perokresbu epigram: Proč jen obrací svou snivou hlavu dva roky už stále na Moravu hora Křemešník? Nevíte to, Čecháčkové? Čeká, veze-li už slezského mu reka Mistr Kameník.“¹³⁸ František Bernard Vaněk věnoval také Petru Bezručovi báseň s názvem *Novoroční*¹³⁹.

¹³⁵ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 82.

¹³⁶ TAMTÉŽ, s. 46.

¹³⁷ TAMTÉŽ, s. 47.

¹³⁸ TAMTÉŽ, s. 78.

¹³⁹ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence odeslaná, inv.č. 3, sign.X15kr2, č. k. 2; báseň – viz příloha č. 6.

5.5 Sigismund Bouška

Sigismunda Boušku, jednoho z předních iniciátorů Katolické moderny, Vaněk ve svých vzpomínkách téměř nezmiňuje, avšak z korespondence, kterou mezi sebou vedli, vyplývá vzájemná blízkost. Bouška Vaňkovi tyká, oslovuje ho „milý příteli“ a loučí se slovy: „Tvůj Sigismund“¹⁴⁰. Vaněk mu zřejmě zasílal své knihy, za něž mu Bouška v dopise děkuje a oceňuje jejich krásné vypravení. V dalším dopise otevřeně vyjadřuje svá mínění o jednotlivých osobách z okruhu Katolické moderny – Aloise Korába považuje za „odvar moderny“, Xavera Dvořáka přirovnává k Vrchlickému. Nejvíce si stěžuje na Karla Dostála Lutinova: „má svou hlavu a neslyší.“¹⁴¹ Bouška se snažil přispívat svými články (pravděpodobně do *Nového života*), avšak s neúspěchem: „Z poesie mé ani nic neotiskli. Dostál mě všechno, co napíši, vrátí a sám neotiskne svého nic.“¹⁴² Františka Holečka nazývá „chlapičkem“. Jak jsem již uvedla výše – v kapitole s názvem *Život Františka Bernarda Vaňka* – Bouška nejvíce podpořil Vaňka při jeho pobytu v Pürlesu, kdy mu pochválil zasláný rukopis.

5.6 Shrnutí

František Bernard Vaněk udržoval kontakt s mnoha dalšími významnými vzdělanými osobami, doktory medicíny, doktory práv, biskupy, umělci a jinými. Každému se snažil vyjít vstříc, choval se přátelsky, nerozlišoval vysoce postaveného vlivného člověka od obyčejného „prostáčka“. Pokud záleželo na něm samotném, komukoliv rád a bez okolků podal pomocnou ruku. Na blízké osoby, jež ho obklopovaly, vzpomíná s potěšením. Zaměřoval se na kladnou stránku lidské povahy, v každém vidí převážně pozitivní charakter, dobrotu a laskavost. Dobro a láska – Vaňkovy primární životní hodnoty, které mu ukazovaly cestu při hodnocení bližních a jednání s nimi.

¹⁴⁰ Muzeum Vysočiny Pelhřimov, F. B. Vaněk, Korespondence přijatá, inv. č. 2, sign. X15kr1, č. k. 2.

¹⁴¹ TAMTÉŽ.

¹⁴² TAMTÉŽ.

6 Vaňkovo pole působnosti pro Pelhřimov

Vaňkovo pole působnosti zdaleka přesahuje jeho literární a redakční činnost. Okruh jeho zájmů byl velice široký, zasloužil se o vzestup města Pelhřimova a v podstatě celého kraje. Zmíním děkanovy počiny, jež považuji za nejvýznačnější.

6.1 Chrámové družstvo

V roce 1922 Vaněk založil Chrámové družstvo pro republiku Československou. Za cíl si kladlo pozvednout úroveň výzdoby církevních staveb a církevního umění obecně. Vaněk se snažil zapojit skutečné odborníky, chtěl tímto zamezit šíření náboženského kýče. Chrámové družstvo se mělo také starat o potřeby kostelů, dodávat jim za nižší ceny kvalitní svíce, olej, mešní víno a jiné potřeby. V prvním roce fungování družstva byl Vaněk jediným zaměstnancem, jeho provoz dotoval vlastními financemi. Rok po založení (1923) mělo Chrámové družstvo již 3 zaměstnance a 108 členů. Děkan Vaněk plnil funkci předsedy družstva až do své smrti.¹⁴³

Družstvo se zabývalo péčí o zvony, aktivitou velmi významnou. Zpracovávalo odborné posudky, vytvářelo kolaudace. Chrámové družstvo kontrolovalo všechny zvonařské firmy v republice.

Od roku 1924 družstvo vydávalo vlastní *Věstník*, ve kterém uveřejňovalo nabídku svých výrobků, inzeráty apod. V roce 1926 byla založena filiálka družstva v Praze, zanedlouho však zkrachovala a způsobila tak Chrámovému družstvu velkou finanční ztrátu.

Na vrcholu činnosti dodávalo družstvo odběratelům zvony, harmonia, varhany, psací stroje, motorová vozidla, taláry, roucha atd. Pro družstvo tvořily kapacity ve svém oboru – akademičtí sochaři Antonín Berka, Jan Hubáček, Čeněk Vosmík, František Bílek, inženýr architektury Oldřich Bouška a Jaroslav Čermák, vyšehradský kanovník kampanolog Msgre. V. Müller a další. V ateliérech Chrámového družstva vzniklo mnoho významných děl a jejich kopií.

¹⁴³ Krčilová, Irena. *Chrámové družstvo Pelhřimov – inventář*, s. 1-6.

Vaňkovo Chrámové družstvo zakoupilo v roce 1925 Purkrabský dům na pelhřimovském náměstí a na své náklady zařídilo jeho odborné zrestaurování.¹⁴⁴

Družstvo aktivně působilo i za druhé světové války. Definitivně zaniklo v roce 1962.

6.2 Děkanská zahrada

Všeobecně nejznámějším a nejvýraznějším Vaňkovým počinem je obnova děkanské zahrady v centru Pelhřimova. V roce 1895 shořela v zahradě staročeská roubená chaloupka, po níž zbylo pouze kamení, popel a čtyři základní zdi. Poté, co Vaněk získal v Pelhřimově místo kaplana, se dozvěděl o původním domečku v zahradě, nechal si ukázat jeho fotografii a rozhodl se o znovupostavení ve stejném stylu. Vaněk ve *Vlaštovkách* píše o spletité historii tohoto stavení plné překážek a nesnází. Sám stavbu nové chaloupky financoval. Po čtyřiceti letech se v děkanské zahradě objevila chaloupka „v novém vydání“, dole zděná, nahoře dřevěná, již bez chlívků a seníků: „Zato šplouchá pod ní vodotrysk a dovádí si ve dne v noci s tisícerými kuličkami vody, než s každou pošle svůj pozdrav zlatým rybičkám; stromy ji líbají svými listy jako hebkými vějíři, sbor opeřených pěvců nemůže a nemůže vyzpívat její chválu a spisovatelka Hana Štěpánková jí razí ve feuilletonu Týdeníku erb perníkové chaloupky.“¹⁴⁵ Vaněk nechal vysvětit i přírodní kapli, kterou blízko chaloupky vytvořil mezi staletými lipami ze dvou žulových balvanů. Viktor Foerster nad ně zasadil mozaikovou hlavu Krista a František Bílek kolem ní vytesal modlitbu: „Ale zbav nás od zlého!“¹⁴⁶

V „perníkové chaloupce“ Vaněk napsal své největší literární dílo – román *Na krásné samotě*; přijímal zde návštěvy, besedoval v ní s přáteli, využíval ji pro chvíle odpočinku. V domku uchovával i část svých sbírek starožitností a lidového umění. Vaněk tvrdí, že z jeho chaloupky se hostům nikdy nechtělo odejít, konstatovali, jak je uvnitř krásně a chtěli by v ní též bydlet.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Fotografie Purkrabského – viz příloha č. 7.

¹⁴⁵ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 51.

¹⁴⁶ Fotografie přírodní kaple – viz příloha č. 8.

¹⁴⁷ Fotografie domečku – viz příloha č. 9.

V dnešní době je děkanská zahrada parkově upravena a zpřístupněna veřejnosti.¹⁴⁸ Nachází se zde památník Františka Bernarda Vaňka, jehož odhalení připadlo na padesáté výročí jeho úmrtí – 1. dubna 1993.¹⁴⁹

6.3 Další počiny

Již jako kaplan se F. B. Vaněk zasloužil o novou výzdobu pelhřimovského kostela Sv. Bartoloměje. Spolupracoval s Viktorem Foestrem, jenž vytvořil křížovou cestu, i Františkem Bílkem, který zhotovil jesličky. V roce 1911 bylo do kostela zavedeno elektrické osvětlení – pocházelo též z Vaňkovy iniciativy. Nechal odborně zrestaurovat i dva postranní oltáře. V roce 1922 byla objevena při opravách kostela psaníčková sgrafita. Sgrafita byla zcela odkryta roku 1924.¹⁵⁰

Během svého krátkého působení na Křemešniku nechal zřídit křížovou cestu, která začíná u tzv. „zlaté studánky.“ Autorem kapliček, jež znázorňují jednotlivá zastavení, se stal Viktor Foerster. Čtrnácté zastavení nahrazuje Boží hrob ve skále – nachází se zde socha Ježíše Krista, jíž zhotovil František Bílek¹⁵¹. Bílek realizoval i vyzdobení Kaple Mrtvých právě na Křemešniku.

Vaněk byl činný i politicky, a to v krajských orgánech lidové strany. V roce 1924 založil Lidovou záložnu, která byla po dobu své existence v úzkém sepětí s Chrámovým družstvem i s děkanstvím.

Vaňkova všestrannost je vsutku udivující. Děkan se zasloužil také o vznik hokejového klubu v Pelhřimově, který finančně podporoval. V pokročilém věku byl i čestným předsedou Klubu tenistů.¹⁵²

¹⁴⁸ Fotografie děkanské zahrady – viz příloha č. 10.

¹⁴⁹ Fotografie památníku – viz příloha č. 11.

¹⁵⁰ Kostel sv. Bartoloměje se sgrafity – viz příloha č. 12.

¹⁵¹ Fotografie Božího hrobu – viz příloha č. 13.

¹⁵² Čestná vstupenka na tenisovou soutěž o putovní pohár – viz příloha č. 14.

7 Vaněk a sport

Velmi překvapivý je Vaňkův zájem o sport, a to především o hokej a tenis. Děkan považoval sport za velký přínos jak tělu – především osvěžení studentům, kteří celý den sedí v nezdravém vzduchu v učebnách a jsou bez pohybu – tak i mravní povzbuzení - „ušlechtilé zápolení“, které je při zápasech přítomno a jež nemá v mladém věku nikdy vyhasnout. Tento zájem mu však byl vytýkán, neboť prý se nemůže sloučit s Vaňkovou důstojností. On se těmto výtkám nijak nebránil. Z vlastní zkušenosti pozoroval, že sportování je pro mladé lidi prospěšné: „Znal jsem českou mládež už půl století a viděl jsem, že ji sport přivedl na lepší cesty. Kde dnes, jako to bývávalo, nese mladík prapor, na němž je napsáno: Volná myšlenka? Kde dnes dupárny, které dříve plnily nedospělé děti? Ani kouření, ani politikaření, ani holkaření nemá v mladém světě tolik otroků, jako mívalo na přelomu století.“¹⁵³ F. B. Vaňkovi bylo velmi líto dětí, které si neměly v zimě u města kde zabruslit. Sloužil jim k tomu pouze malý rybníček, kde však neustále foukal silný ledový vítr, často se také na rybníku prolomil pod dítětem led a topilo se. Zanedlouho se Vaňkův nápad, jak vytvořit bezpečné umělé kluziště, stal realitou. Z potoka, jenž tekla vedle louky, se načerpala voda, bahnitá louka byla zavezena velkým množstvím hlíny – tak se zvýšila a vysušila, louku oplotili a opatřili ohřívárnou. Tak vzniklo díky monsignoru Vaňkovi kluziště, kde nacházely útočiště a sportovní vyžití jak děti, tak i dospělí, kluziště uprostřed města, opatřené elektrickým osvětlením a chráněné před větrem a nepřízní počasí.

F. B. Vaněk založil i první hokejový klub v Pelhřimově. Často ho hráči pověřovali, aby jim před důležitým zápasem přivezl z Prahy hokejku, kterou má koupit na Národní třídě proti Vilímkovi.¹⁵⁴ Ve svých pamětech se též zmiňuje o úsměvné historce, kdy vešel do obchodu se sportovními potřebami a pronesl své přání koupit hokejku. Prodavač si ho důkladně prohlédl a zeptal se, zda není monsignor Vaněk z Pelhřimova. Když odvětil, že ano, ale nechápe, jak ho může prodavač z Prahy znát, dotyčný odpověděl: „Inu, že je to jediná bílá vrána mezi monsignory, která tolik podporuje český sport!“¹⁵⁵ Dokonce v *Lidových novinách* vyšel článek o děkanovi Vaňkovi a jeho cestě s hokejovým mužstvem na zápas do Českých Budějovic s názvem

¹⁵³ Vaněk, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*, s. 194.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 195.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ.

*Jak prelátův podpatek vyhrál hokejový zápas.*¹⁵⁶ V Českých Budějovicích předpovídali jasnou prohru Pelhřimova. Pelhřimovské mužstvo tedy poprosilo Monsignora, zda by s nimi jel a podpořil je. F. B. Vaněk toto bral za samozřejmost a do Budějovic se s hokejisty vydal. Pelhřimov brzo vyhrával 2:1, avšak: „Najednou Pejřimáci v koncích. Brankař Standa Rejna se přišoural do šatny: Kluci, je zle. Mně se utrh na pravej botě kranflek, já hrát nemůžu! Co teď? Budějovičáci se však jim kolem potutelně smějí. Bez brankaře to musí prohrát! V tom p. prelát: Stando, počkejte, já se vám zuju, snad vám moje bota bude. Standovi zajiskřily oči, zkoušel botu páně prelátovu a vece: Fajn! Natáhl na ni brusli, pan prelát zas Standovu botu bez kranfleku.“¹⁵⁷ Pelhřimovský brankař se tedy vrátil na stadion s botou pana děkana Vaňka před 1500 netrpělivých diváků. Střely mířící na branku pelhřimovských hokejistů úspěšně chytal. Pelhřimov vyhrál, resp.: „Vyhrál ten kranflek páně prelátův, což Budějovičákům po čtyřech letech tímto prozrazujeme.“¹⁵⁸

¹⁵⁶ Článek vystřižený z Lidových novin se nalézá v příloze č. 15.

¹⁵⁷ Lidové noviny, 1941, roč. č. 49, čís. 86, strana 1.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ.

ZÁVĚR

Po pečlivé četbě Vaňkových knih a na základě dosud téměř neprobádané korespondence a dalších archivních materiálů jsem se přesvědčila, že František Bernard Vaněk byl vskutku jedinečná osobnost svého druhu. Rámec jeho aktivit a interusu daleko přesahoval monsignorovo původní a hlavní poslání – být knězem, což samozřejmě plnil s obrovskou zaujatostí k radosti svojí a pro potěšení a užitek věřícím. Na jeho mše a kázání chodili lidé velmi rádi, Vaněk se snažil o srozumitelnost, neukazoval přísnou tvář. Naopak, byl chápavým a vstřícným duchovním.

Z knih i z korespondence je patrná Vaňkova dobrosrdečnost, laskavost vůči lidem, jimž byl známý. Snažil se pomáhat každému člověku z okolí, kdo jej o pomoc požádal. V korespondenci se nachází množství dopisů, v nichž pisatelé žádají o půjčku, či o „přímluvu na vyšších místech“.

Mezi občany Pelhřimova si velkou vážnost získal i pro svůj zájem o dění ve městě, o památky a odvahu, kterou prokázal během těžkých válečných dob. Lidé Vaňkovi v dopisech vyjadřují hlubokou úctu a uznání.

Vaňkův časopis *Kazatelna* byl jedním z nejoblíbenějších homiletických časopisů té doby, román *Na krásné samotě* sklídl obrovský úspěch běžných čtenářů, uznání vyjádřili i znalci v oboru literatury.

Zajímavý poznatek přinesla zejména korespondence s jinými spisovateli. Umožnila nahlédnout do jejich smýšlení, přímo poukázat na některé jejich povahové vlastnosti a snad i vyvrátit některé, všeobecně vžitě, domněnky. To platí nejvíce u Jakuba Demla, o němž se často hovoří jako o povahově velmi složité osobnosti, která si zneprátelila mnoho blízkých. V korespondenci se však jeví jako velmi nešťastný, pesimistický člověk, jenž je opuštěn a zklamán svou prací a životem.

František Bernard Vaněk byl ve své době velmi respektován a uznáván. Bohužel, v současnosti není považován za významnějšího spisovatele, ač svou *Krásnou samotou* zajímavě a poutavě popsal okolí vrchu Křemešník, jakožto vůbec jediný spisovatel, a zprostředkoval tak obraz pelhřimovského okolí širokému spektru čtenářů. Monsignor si právem stále zaslouží ocenění a uznání nejen za své počiny literární, ale i kulturní, společenské a stavební, jež pozdvihly úroveň Pelhřimova a jsou zde patrné dodnes.

Předmětem budoucího zkoumání může být další část neprobádané korespondence, nalézající se ve Státním okresním archivu Pelhřimov, a to korespondence v úředních záležitostech, dále studium Vaňkových rukopisů – nedatovaných kázání, zlomků textů knih Na krásné samotě a Na srdci. Zájem může vyvolat i ostatní materiál, jenž zahrnuje tisky a tiskové obtahy Vaňkových prací z let 1900-1938.

SEZNAM PŘÍLOH

- č. 1 Portrét Františka Bernarda Vaňka
- č. 2 Portréty Vaňkových rodičů
- č. 3 Magnificat
- č. 4 Kostel Nejsvětější trojice na Křemešniku
- č. 5 Kaplička se studánkou
- č. 6 Báseň napsaná F. B. Vaňkem věnovaná Petru Bezručovi
- č. 7 Purkrabský dům č. 17 na pelhřimovském náměstí
- č. 8 Přírodní kaple v děkanské zahradě
- č. 9 Vaňkova „perníková chaloupka“
- č. 10 Děkanská zahrada v současnosti
- č. 11 Památník F. B. Vaňka v děkanské zahradě
- č. 12 Kostel sv. Bartoloměje v Pelhřimově
- č. 13 Boží hrob – 14. zastavení křížové cesty
- č. 14 Vstupenka na tenisový pohár
- č. 15 Článek v Lidových novinách o hokejovém zápasu

č. 1 Portrét Františka Bernarda Vaňka

č. 2 Portréty Vaňkových rodičů

č. 3 Magnificat

č. 4 Kostel Nejsvětější trojice na Křemešníku

č. 5 Kaplička se studánkou

Papežský prelát
Msgr. FR. B. VANĚK
děkan v Polhřimově

Novoroční
(Petru Bezručovi)
Mládí je. Okvěte mi květy, prosím,
nad poukličkou mládeže a božího!
Okvěte píle, behážímu. Prosím květy,
kde je na světě vám neustále!
"Okvěte si květy" - ještě máte
vpraskat o měho a uzamčete!

Fr. B. Vaněk

č. 6 Báseň napsaná F. B. Vaňkem věnovaná Petru Bezručovi

č. 7 Purkrabský dům č. 17 na pelhřimovském náměstí

č. 8 Přírodní kaple v děkanské zahradě

č. 9 Vaňkova „perníková chaloupka“

č. 10 Děkanská zahrada v současnosti

č. 11 Památník F. B. Vaňka v děkanské zahradě

č. 12 Kostel sv. Bartoloměje v Pelhřimově

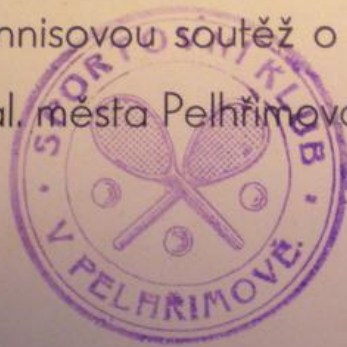
č. 13 Boží hrob – 14. zastavení křížové cesty

ČESTNÁ VSTUPENKA

pro p. Msgre Frant. Vaňka..... s rodinou

na tenisovou soutěž o putovní pohár

král. města Pelhřimova 1933.....

č. 14 Vstupenka na tenisový pohár

x

(Jak prelátův podpatek vyhrál hokejový zápas.) O tom populárním pelhřimovském prelátovi a spisovateli ještě jednu. V městě nebylo žádné kluziště a p. prelát kluziště zlaté mládeži zřídil, zavedl na něm hru hockey a studenty, oblekl do pěkných dresů. Kluci hráli jako lvi, zvláště, když se na ně díval jejich mecenáš. Jednou si docela troufli zajet do Českých Budějovic a zápasit tam s AC Stadiem. V Budějovicích předpovídali, že to Pelhřimov prohraje asi 1:15. Ale hoši v Pelhřimově poprosili p. preláta, aby jel tam s nimi a držel jim palec. Pan prelát jel a v Budějovicích na břehu Vltavy stálo 1500 diváků. Nechtěli věřit svým očím, když Pelhřimov vyhrával 2:1. Najednou Pejřimáci v koncích. Brankář Standa Rejna se přišoural do šatny: »Kluci, je zle. Mně se utrh na pravej botě kranflek, já hrát nemůžu!« Co teď? Budějovičáci se však jim kolem potutelně smějí. Bez brankáře to musí prohrát! Vtom p. prelát: »Stando, počkejte, já se vám zuju, snad vám moje bota bude.« Standovi zajiskřily oči, zkoušel botu páně prelátovu a vece: »Fajn!« Natáhl na ni brusli, pan prelát zas Standovu botu bez kranfleku. Netrpělivé obecnstvo už reptá. Standa letí na led a do branky a posilněn požehnaným podpatkem, chytá nebezpečné rány jak záračné dítě. Pejřimáci vyhrávali 4:3. Vyhrál ten zápas tehdy vlastně kranflek páně prelátův, což Budějovičákům po čtyřech letech tímto prozrazujeme.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

Moravský zemský archiv Brno – Státní okresní archiv Pelhřimov

Fond Františka Bernarda Vaňka

karton č. 1 - Korespondence osobní

karton č. 3 - Rukopisy

karton č. 4 - Novinové výstřižky

Muzeum Vysočiny Pelhřimov

Fond Františka Bernarda Vaňka

inv. č. 2, sign. X15kr1, karton č. 2 – Korespondence přijatá

inv. č. 3, sign. X15kr2, karton č. 2 – Korespondence odeslaná

inv. č. 4, sign. X15kr3, karton č. 1 – Kazatelna

inv. č. 5, sign. X15kr4, karton č. 2 – Různá

Státní oblastní archiv Třeboň

Sbírka matrik

Farní úřad Dražice - Kniha č. 11 (Kniha oddaných)

Farní úřad Stádlec - Kniha č. 3 (Matrika narozených)

LITERATURA

VANĚK, František Bernard. *Na krásné samotě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 271 s. ISBN 80-7192-808-9

VANĚK, František Bernard. *Vlaštovky se vracejí*. Praha: Československý kompas, 1946. 205 s.

VANĚK, František Bernard. *Pelhřimov za války*. Pelhřimov: 1938. 231 s.

BALAJKA, Bohuš, SOLDÁN, Ladislav, CHAROUS, Emil. *Přehledné dějiny literatury II*. Praha: Fortuna, 2003. 198 s. ISBN 80-7168-781-2

KRČILOVÁ, Irena. *Chrámové družstvo – inventář*. Pelhřimov: 2000. 208 s.

PERIODIKA

VANĚK, František Bernard. Sochař mystik. *Nový život*. 1896, 1, s. 57-61.

Jak prelátův podpatek vyhrál hockeyový zápas. *Lidové noviny*. 17. února 1941, 49, 86, s. 1.

ZDROJE

<http://bovepul.blog.cz/0802/novotomismus-v-ceskych-zemich-v-19-a-20-stoleti-1-cast>
(25. 4. 2010)

<http://sites.google.com/site/frantisekbernardvanek18721943/Home> (1. 5. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Xaver_Dvo%C5%99%C3%A1k (5. 5. 2010)

<http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/loskot.html> (5. 5. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%A1_moderna (5. 5. 2010)